

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Barbora Prokopová

**Ruský pohled na vojenské intervence na
základě principu „Responsibility to Protect“**

Diplomová práce

Praha 2015

Autor práce: **Barbora Prokopová**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Emil Aslan Souleimanov, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

PROKOPOVÁ, Barbora. *Ruský pohled na vojenské intervence na základě principu „Responsibility to Protect“*. Praha, 2015. 73 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Emil Aslan Souleimanov, Ph.D.

Abstrakt

Ruská federace jako stálý člen Rady bezpečnosti OSN hraje podstatnou roli v diskusi o humanitárních intervencích. Ty jsou definovány principem Responsibility to Protect, který umožňuje mezinárodní vojenský zásah do vnitropolitických krizí jiných zemí, je-li ohrožena bezpečnost civilního obyvatelstva v dané oblasti. Rusko se odvolávalo na tuto zásadu, když vyslalo svou armádu do Gruzie v roce 2008 a na Krym roku 2014. Zároveň však byla jeho nevole ke schválení intervence jedním z určujících elementů diplomatických jednání během libyjské občanské války v roce 2011. Aktuálnost problému rozdílného chápání principu Responsibility to Protect ze stran různých světových mocností je viditelná také na probíhajícím konfliktu v Sýrii.

Tato práce zkoumá přístup Ruské federace k vojenským intervencím na základě principu Responsibility to Protect. Určuje obecné faktory, které ovlivňují otázku humanitárních intervencí v rámci ruské zahraniční politiky, a zasazuje ruský přístup do celkového kontextu diskuse o tomto principu.

Práce potvrzuje domněnku, že se R2P stalo instrumentem ruské zahraniční politiky, jenž zneužívá ve své sféře zájmu a za jehož pomoci naopak brání intervencím Západu. Předkládá však zároveň tvrzení, že užití tohoto konceptu v ruské zahraniční politice nemusí být nutně vnímáno jako nelegitimní. Rusko ve svém pojetí tohoto konceptu vychází z jiné normativní argumentace plynoucí z přesvědčení, že mezinárodní systém by měl být multipolární.

Abstract

As a permanent member of the UN Security Council, the Russian Federation plays an important role in the debate over humanitarian interventions. These are defined by the

Responsibility to Protect principle that allows international military intervention into internal political crisis of other countries in case the security of civilian population is in danger. Russia sent its army to Georgia in 2008 and Crimea in 2014 referring to this principle. However, it was Russia's reluctance to approve any intervention that governed the diplomatic negotiations during the Libyan civil war in 2011. The importance of the problem of various understanding of the R2P principle by different world powers is still crucial and is also clearly visible on the ongoing conflict in Syria.

This thesis focuses on the approach of the Russian Federation to the Responsibility to Protect principle. It determines general factors that influence the issue of humanitarian intervention in the framework of Russian foreign policy, and puts Russian attitude to the overall context of the discussion about this principle.

The thesis confirms the assumption that the R2P principle has become a Russian foreign policy instrument, which has been misused within the Russian sphere of interest and used to obstruct the interventions initiated by the West as well. Nevertheless, the thesis points out that the use of this concept in Russian foreign policy does not necessarily have to be perceived as illegitimate. Russian approach to this concept is based on different normative arguments presuming that the international system should be multipolar.

Klíčová slova

Responsibility to Protect, R2P, Rusko, intervence, Gruzie, Libye, Sýrie, Ukrajina, státní suverenita, legitimita

Keywords

Responsibility to Protect, R2P, Russia, interventions, Georgia, Libya, Syria, Ukraine, state sovereignty, legitimacy

Rozsah práce: 141 566 znaků

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Zároveň souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia. Prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného titulu.

V Praze dne 31. 7. 2015

Barbora Prokopová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Doc. Emilu Souleimanovi za jeho odborné rady i trpělivost při vedení mé práce.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno:

Barbora Prokopová

E-mail:

barbora.prok@seznam.cz

Semestr:

LS

Akademický rok:

2012/2013

Název práce:

Ruský pohled na humanitární intervence: princip "responsibility to protect" a státní suverenita

Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok):

ZS 2014/2015

Vedoucí diplomového semináře:

doc. PhDr. Luboš Švec, CSc., PhDr. Kateřina Králová, Ph.D.

Vedoucí práce:

PhDr. Emil Souleimanov, Ph.D.

V čem se oproti původními zadání změnil cíl práce?

Projekt diplomové práce byl schválen k financování Grantovou agenturou UK, cíl práce definovaný v minulém semestru proto zůstává stejný. Výzkumné otázky jsou následující: Jaký byl vývoj přístupu Ruské federace k principu "responsibility to protect"? Jaké jsou obecné faktory, které ovlivňují otázku humanitárních intervencí v rámci ruské zahraniční politiky? Jak ruský přístup zasahuje do celkového kontextu diskuse o principu "responsibility to protect"?

Jaké změny nastaly v časovém, teritoriálním a věcném vymezení tématu?

Téma bylo teritoriálně vymezeno na území Ruské federace, Gruzie, Libye a Sýrie, protože se úzce dotýká dění na půdě Organizace spojených národů, bude bráno v potaz také rozhodování v jejím sídle v New Yorku. Časově jsem téma vymežila na léta 2008-2012, ovšem v první části práce, která bude obsahovat teoretickou základnu vysvětlující vznik a základní principy myšlenky humanitárních intervencí, bude nastíněn vývoj přijetí zásady "responsibility to protect" (R2P), která byla schválena Valným shromážděním OSN v roce 2005 a jednomyslně potvrzena Radou bezpečnosti v letech 2006 a 2009.

V další části práce zaměřené na vývoj ruského postoje k myšlence humanitární intervence, bude nezbytný i exkurz do roku 1999, kdy se kritika intervence NATO v Srbsku stala jedním z důležitých témat ruských prezidentských voleb a kontextu nástupu Vladimira Putina.

Jak se proměnila struktura práce (vyjádřete stručným obsahem)?

základní struktura bude dělena na čtyři části

1. Humanitární intervence a princip "responsibility to protect" (teoretická báze)
2. Ruský postoj k myšlence humanitární intervence
  - a. Ruský zásah v Jižní Osetii
  - b. Politika Ruské federace v libyjské krizi
  - c. Rusko a syrská občanská válka
3. Charakteristika faktorů ovlivňujících ruský přístup k humanitárním intervencím
4. Vliv ruského postoje na diskusi o "Responsibility to protect"

Jakým vývojem prošla metodologická koncepce práce?

Metodou zvolenou pro zpracování tohoto tématu je komparace tří případových studií. Na jejím základě bude zpracována analýza postavení otázky humanitární intervence a principu "responsibility to protect" v ruské zahraniční politice.

Práce bude založena na realistickém přístupu k mezinárodním vztahům. Dále bude v práci vysvětlen pojem geopolitický realismus, se kterým se často setkáváme v analýzách

ruské zahraniční politiky, a vymezeny další termíny z mezinárodně-právní oblasti jako je státní suverenita, intervence apod.

Které nové prameny a sekundární literatura byly zpracovány a jak tato skutečnost ovlivnila celek práce?

V uplynulém období se výzkum soustředil na rusko-gruzínskou válku z roku 2008. Byly zpracovány dvě sekundární publikace : The guns of August 2008 : Russia's War in Georgia (Svante E. Cornell and S. Frederick Starr, editors; Armonk: Sharpe, 2009) a The "Humanitarian dimension" of Russian foreign policy toward Georgia, Moldova, Ukraine, and the Baltic States (editor Gatis Pelnēns; authors of the study: Juhan Kivirähk... et al.; Riga : Centre for East European Policy Studies [u.a.], 2010).

Na základě prostudované literatury je možno shrnout, že se Rusko pro zásah v Gruzii odvolávalo na princip R2P. Proti tomuto kroku se tvrdě ohradil autor samotného principu R2P, Gareth Evans, v dalším studovaném zdroji (článek "Russia and the 'responsibility to protect'", srpen 2008). Podle Evanse ruská intervence v Gruzii nesplňuje základní rysy humanitární intervence.

Později však Rusko mělo rezervovaný postoj k použití R2P v případě občanské války v Libyi a znemožnilo jeho aplikaci v probíhajícím konfliktu v Sýrii, zdůrazňující zásadu nevměšování se do záležitostí cizích zemí.

Ze zmíněných poznatků lze prozatím shrnout, že přístup Ruska k humanitárním intervencím byl doposud značně ambivalentní a bude nutné hlouběji studovat jednotlivé faktory, hrající roli v rozhodovacím procesu, protože ruská zahraniční politika není v této otázce konzistentní.

Charakterizujte základní proměny práce v době od zadání projektu do odevzdání tezí a pokuste se vyhodnotit, jaký pokrok na práci jste během semestru zaznamenali (v bodech):

- přijetí projektu pro financování GA UK a s tím spojené schválení výzkumných cest
- první výzkumná cesta do gruzínského Tbilisi se uskuteční na podzim 2013, probíhá studování materiálů souvisejících s rusko-gruzínskou válkou
- metodologické hledisko: důležitost definování parametrů pro komparaci jednotlivých případů (Gruzie, Libye, Sýrie) kvůli rozsahu práce

Podpis studenta a datum:

31. 5. 2013

Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		

Obsah

Obsah	9
Úvod.....	11
Současný stav poznání	13
Metodologie	16
1. Teoretické koncepty	18
1.1. Ukotvení státní suverenity a principu neintervence	18
1.2. Od humanitární intervence k principu Responsibility to Protect	19
1.3. Responsibility to Protect a intervence	20
1.4. Zakotvení R2P do norem OSN	22
1.5. Kontroverze v pojetí R2P	23
2. Rusko a intervence na ochranu obyvatel	27
2.1. Intervence v sovětském kontextu	27
2.2. Ruští <i>mirovníci</i> – peacekeeping v postsovětském prostoru na počátku 90. let 20. stol. 27	
2.3. Ruská kritika humanitárních intervencí.....	28
2.4. Vojenský zásah NATO v Kosovu	29
2.5. Ruská cesta k přijetí myšlenky intervence	30
3. Vojenské intervence na základě R2P: předmět debaty v ruské zahraniční politice	32
3.1. Ruský zásah v Jižní Osetii	32
3.1.1. Kontext rusko-gruzínské války	32
3.1.2. Srpen 2008 – ruská intervence do Gruzie	33
3.1.3. Jižní Osetie – případ pro R2P?	35
3.2. Politika Ruské federace v libyjské krizi	36
3.2.1. Pozadí humanitární katastrofy	37
3.2.2. Jednání o R2P v Radě bezpečnosti OSN	37
3.2.3. Vojenská intervence na základě R2P	39
3.2.4. Ruský nesouhlas s vojenskou intervencí	40
3.3. Rusko a syrská občanská válka	41
3.3.1. Cesta k ruskému vetu – poučení z Libye	41
3.3.2. Snahy o přijetí rezoluce v OSN	42

3.3.3.	Ruská snaha o roli mediátora v syrském konfliktu.....	43
3.3.4.	Ruské zájmy v Sýrii?	45
3.4.	Ruská anexe poloostrova Krym.....	46
3.4.1.	Status Krymu do ukrajinské krize.....	46
3.4.2.	Osud Krymu po ukrajinském Majdanu.....	48
3.4.3.	Zdůvodnění vyslání vojsk.....	49
3.4.4.	Oprávněnost vojenské intervence	50
4.	Responsibility to Protect ve světle ruského postoje	52
4.1.	Intervence pod taktovkou Západu	52
4.1.1.	Multipolarita vs. západní liberalismus.....	52
4.1.2.	Ochrana obyvatel ruskou optikou	54
4.2.	Responsibility to Protect v postsovětském prostoru.....	56
4.2.1.	Snaha o udržení vlivu?.....	56
4.2.2.	R2P na ochranu ruských obyvatel	57
	Závěr	60
	Summary.....	63
	Použitá literatura	65

Úvod

Jako stálý člen Rady bezpečnosti OSN hraje Ruská federace podstatnou roli v diskusi o vojenských intervencích s humanitárními účely. Její postoj k nim je proměnlivý, přesto často klíčový pro diplomatická jednání. Rusko uznává princip Responsibility to Protect schválený roku 2005 Organizací spojených národů, omezující v případech humanitární krize státní suverenitu a definující pravidla pro vojenskou intervenci na ochranu civilního obyvatelstva v ohrožení. Uplatnění tohoto principu v praxi však zůstává stále problematické a v dnešním světě představuje velice aktuální a často diskutovanou otázku.

Vojenské zásahy formálně odůvodněné záměrem ochrany nevinných civilistů jsou praxí sahající již do 19. století. Debaty o jejich teoretickém zakotvení do mezinárodních pravidel i jejich praktické aplikaci proběhly však až v devadesátých letech 20. století. Do roku 1945 zakazovalo mezinárodní právo jakýkoliv zásah do záležitostí jiného státu bez jeho souhlasu. Kromě samotné vojenské intervence bylo nemyslitelné i jakékoliv vměšování do vnitřních konfliktů v hranicích suverénního státu. Tato pravidla byla po druhé světové válce potvrzena v Chartě OSN. Bipolární rozdělení světa během studené války vedlo spíše k ideologickým střetům a bez ohledu na deklarované důvody uskutečněných intervencí, nesplňovala žádná z nich kritéria humanitární intervence.¹

S rozpadem bipolárního systému došlo ke změně vnímání strategických zájmů. Vnitrostátní krize již nebyly problémem pouze daného státu, začaly působit jako destabilizující faktor pro širší region, a jejich řešení se tudíž stalo důležité pro celé mezinárodní společenství. Také ochrana lidských práv získala na významu, a to především díky zkušenostem s komunistickými režimy ve východní Evropě. Sdílené morální hodnoty se staly důležitým aspektem mezinárodních vztahů a v západních společnostech převládl názor, že nelze zůstat lhostejný k utrpení obyvatelstva v ohrožených oblastech.

Devadesátá léta přinesla několik vnitřních konfliktů, se kterými si OSN vzhledem k principu o neporušitelné státní suverenitě nedokázalo poradit. Krize v Bosně, Rwandě a Somálsku v první polovině 90. let ukázaly, že mezinárodní společenství nemá

---

¹ Více o kořenech humanitárních intervencí viz například T. Weiss, *Humanitarian Intervention: Ideas in Action* (Polity, 2007), 37; Aidan Hehir, *Kosovo, Intervention and Statebuilding: The International Community and the Transition to Independence* (Routledge, 2010), 170–173; J. L. Holzgrefe and Robert O. Keohane, *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas* (Cambridge University Press, 2003), 46–47.

mechanismy, které by mu umožnily zasáhnout do konfliktů a zabránit obrovským ztrátám na lidských životech. Přesto však byl zaznamenán posun ve vnímání potřeby takové mechanismy zavést: v rezoluci OSN o Somálsku slovo „humanitární“ figurovalo dvacetkrát.² Zlomovým bodem se pak stala krize v Kosovu, jež přinesla první snahu o ukotvení vojenské intervence na ochranu místních obyvatel i na papíře – jejím výstupem se stal princip Responsibility to Protect.³

Responsibility to Protect (do češtiny lze přeložit jako *odpovědnost za ochranu*, nicméně ustálen je anglický termín, zkráceně R2P, který práce bude používat) je koncepcí postavenou na imperativu, že stát nese odpovědnost za bezpečí svých obyvatel. Pokud není schopen této odpovědnosti dostát, přechází Responsibility to Protect na mezinárodní společenství, a to i za cenu porušení státní suverenity daného státu. Tento princip byl definován v roce 2001 Mezinárodní komisí pro intervenci a státní suverenitu (International Commission on Intervention and State Sovereignty, zkráceně ICISS) a jako závazný předpis byl přijat Valným shromážděním OSN v roce 2005.

Podle oficiálních stanovisek Moskva uznává princip Responsibility to Protect, na jehož základě může mezinárodní společenství v nejhrošším případě přikročit až k vojenské intervenci. Na půdě OSN se však ruská delegace k praktické implementaci principu R2P opakovaně stavěla obezřetně. Rusko se vzdalo svého práva hlasovat v Radě bezpečnosti při schvalování rezoluce odkazující na R2P a zahrnující užití „všech nezbytných prostředků“ pro ochranu obyvatel Libye v roce 2011. Podobnou rezoluci týkající se Sýrie pak Rusko opakovaně vetovalo. V ruské zahraniční politice lze však pozorovat dvojitý metr pro uplatňování principu Responsibility to Protect: samotnou ruskou vládou bylo R2P evokováno v souvislosti s nutností chránit občany ve dvou sousedních zemích Ruské federace – v Gruzii v roce 2008 a na Ukrajině v roce 2014, kam v obou případech Moskva pod záminkou R2P vyslala svá vojska. Tato praxe se zdá být v protikladu s pozicí Moskvy vůči Responsibility to Protect na půdě OSN.

Nejčastější komentáře připisují tento rozpor strategickému zneužívání humanitární doktríny ve snaze o dosažení geopolitických cílů: ruská zahraniční politika je vnímána v přístupu k R2P jako elastická a tento princip využívá jako nástroj, kterým může ospravedlnit vměšování v oblastech svého zájmu. Pokud si naopak Kreml nepřeje zásah mezinárodního společenství, aplikaci principu R2P skrze své stálé místo v Radě

---

² S/RES/794, 3. 12. 1992.

³ Weiss, *Humanitarian Intervention*, 28.

bezpečnosti OSN brání. Ovšem prizma pokrytectví poskytuje pouze jednoduché vysvětlení a rovněž ignoruje příčiny tohoto rozporu.

Tato práce by měla zprostředkovat hlubší porozumění souvislostem daného problému. Její ambicí je stát se příspěvkem do aktuální debaty o ruské zahraniční politice, stejně jako do širší diskuse o možnostech uplatnění principu Responsibility to Protect. Druhé zmíněné považuji za zvláště důležité, neboť mezinárodní společenství nyní čelí otázce, zda v budoucnu budou západní státy a Rusko schopny konstruktivní spolupráce při řešení humanitárních krizí způsobených porušováním lidských práv ze strany představitelů suverénních států.

Proto je cílem této práce nejen představit příčiny ambivalentního postoje Ruské federace k uplatnění vojenské intervence na základě principu Responsibility to Protect, ale především zodpovědět otázky týkající se užití vojenské intervence na ochranu lidských práv v ruské zahraniční politice. Je přístup Ruska k vojenským intervencím na základě principu R2P koherentní? Co motivuje Rusko ve vymezení svého postoje k problematice vojenských intervencí na základě R2P? V jakém kontextu Rusko užití tohoto principu brání, a kdy naopak zdůrazňuje potřebu zasáhnout z důvodu ochrany civilního obyvatelstva?

Současný stav poznání

O principu Responsibility to Protect existuje vícero publikací, které se věnují vývoji této myšlenky, jejímu zakotvení do mezinárodních pravidel i teoretickému či praktickému uplatnění R2P. Mezi nejvýznamnější z nich patří *The responsibility to protect: ending mass atrocity crimes once and for all* (2008) napsaná spolupředsedou Komise pro intervenci a státní suverenitu, bývalým ministrem zahraničí Austrálie Garethem Evansem. Tato monografie, stejně jako kniha *Responsibility to protect and prevent: Principles, Promises and Practicalities* (2013) autorů Johna Janzekovice a Daniela Silandera a sborník dvojice editorů Jareda Gensera a Irwina Cotlera *The responsibility to protect : the promise of stopping mass atrocities in our time* (2012) přinášejí ucelený přehled o vzniku a teoretickém zakotvení R2P. V souvislosti s tím je v nich však Rusko zmiňováno jen jako jeden z mnoha aktérů procesu přijímání tohoto principu. Vzhledem k datům vydání těchto knih pak žádná nezmiňuje všechny události, kterým se bude věnovat tato práce.

Další poznatky relevantní pro naši problematiku jsou obsaženy ve statích, které se věnují konkrétním krizím, v reakci na něž bylo evokováno R2P v OSN, a sledují postoj Ruska v dané situaci. Přijímacímu procesu rezolucí OSN o Libyi a Sýrii se obšírně věnují například Alex Bellamy a Sara Ellen Davies (*The Responsibility to Protect and International Law*, 2011), či Dmitri Trenin (*The Mythical Alliance: Russia's Syria Policy*, 2013, *Putin's Syrian Game Plan*, 2013). Přestože se jedná o odborné články zaměřené především na právní legitimitu aplikací R2P, je v nich věnována pozornost interpretaci ruských motivací a roli Ruska v debatách o R2P na půdě RB OSN. Ve svých závěrech se však tito autoři soustředí především na zjednodušenou argumentaci tím, že Rusko za každou cenu brání koncept státní suverenity z obavy ze zneužití principu R2P pro ospravedlnění vojenských intervencí tam, kde se humanitární důvody mohou stát pouhou zástěrkou pro mocenské zájmy. K podobným závěrům ohledně ruské zahraniční politiky dochází většina autorů, kteří se zabývají pouze analýzou jednotlivých krizí a s nimi spojenou debatou na mezinárodní scéně.

Další okruh výzkumu se zaměřuje na případy, kdy Rusko naopak k použití vojenské síly z důvodu ochrany obyvatel přikročilo, tedy na události v Gruzii a na Ukrajině. Zde se autoři, jako například Emmanuel Karagiannis (*The Russian Interventions in South Ossetia and Crimea Compared: Military Performance, Legitimacy and Goals*, 2014) a Mark Kersten (*Does Russia have a 'responsibility to protect' Ukraine? Don't buy it*, 2014), přiklánějí k tomu, že ruská zahraniční politika vnímá specificky země svých „výsadních zájmů“,⁴ ve kterých Rusko usiluje o zachování vlivu. Vojenské intervence na ochranu obyvatel Jižní Osetie a Krymu jsou tak interpretovány jako nástroj pro zamezení snah Tbilisi a Kyjeva o příklon k západním integračním strukturám. To je argument, se kterým se ztotožňuji, nicméně opět nepřináší ucelený pohled na chápání principu Responsibility to Protect představiteli Ruské federace. Do souvislostí se R2P a intervence v Jižní Osetii a na Krymu snaží zasadit Gareth Evans (*Russia in Georgia: Not a Case of The "Responsibility to Protect"*, 2008) či Michael Ignatieff (*Is the Age of Intervention Over?*, 2014), bývalí členové Komise pro státní suverenitu a intervenci, oba ale docházejí pouze k prostému závěru, že Responsibility to Protect se v rukou ruských vládních špiček stalo výsměchem původnímu záměru.

---

⁴ Tato formulace byla použita prezidentem Dmitrijem Medveděvem v interview pro televizi *Pervyj kanal* krátce po rusko-gruzínské válce, dne 31. srpna 2008.

Akademické články ruských autorů Vladimira Baranovského (*Humanitarian Intervention: Russian Perspectives*, 2001) a Vladimira Brovkina (*Discourse on NATO In Russia During the Kosovo War*, 1999) zkoumají postoje Ruské federace k intervencím na ochranu obyvatel v obecné rovině. Tyto statě, ve kterých se autoři opírají o oficiální stanoviska ruských politických představitelů, komentáře publikované v dobových médiích, i názory ruských zahraničněpolitických odborníků a analytiků, přinášejí cenné poznatky pro pochopení ruské skepse vůči porušování státní suverenity ve jménu ochrany lidských práv. Baranovskij i Brovkin se zabývají především kořeny této nedůvěry, tedy kosovskou krizí a vojenskou intervencí NATO v roce 1999.

Nejhlouběji se problematice vztahu Ruska k vojenským intervencím věnuje odborník na ruskou zahraniční politiku z Oxfordské univerzity Roy Allison, autor mnoha odborných článků (*Peacekeeping in the Soviet Successor States*, 1994, *The Russian case for military intervention in Georgia: international law, norms and political calculation*, 2009, *Russia and Syria: explaining alignment with a regime in crisis*, 2013) a také knihy *Russia, the West and Military Intervention* (2013). Ten zkoumá přetrvávající rozepře mezi ruskými a západními lidry a jejich odlišný postoj k zahraničním intervencím. Studuje vývoj norem pro použití síly v humanitárních krizích i spory o právní ospravedlnění vojenských operací a snaží se podat vysvětlení, jak chápat ruské politické a diplomatické odpovědi na situace vyžadující zásah zvenčí. Allison tvrdí, že ruský přístup odráží pevně zakořeněné postoje ke státní suverenitě a mezinárodnímu řádu, ale rovněž také zaujetí velmocenským statutem. S touto tezí lze souhlasit, nicméně ambicí této práce je ji rozvinout a zohlednit v argumentaci rovněž spojitosti plynoucí z krize v Sýrii a na Ukrajině, kterým se Allison nevěnuje.

Z předchozích odstavců lze tedy vyvodit, že dosavadní výzkum spojený s tématem této práce se soustředil na dva širší okruhy zájmu. Na jedné straně existuje množství odborných statí, které se věnují principu Responsibility to Protect jako teoretickému konceptu či jeho konkrétním aplikacím, na druhé straně se pak autoři věnují tématu intervencí v ruské zahraniční politice. Chybí ovšem snaha spojit tyto dva okruhy a přinést ucelený pohled na vztah Ruska k vojenským intervencím na základě principu R2P.

Po důkladném prostudování dané problematiky se ztotožňuji s rozšířeným názorem teoretiků R2P, že se tento koncept stal instrumentem ruské zahraniční politiky, jehož zneužívá ve své sféře vlivu a brání jeho užití tak, aby nemohlo dojít k rozšíření vlivu Západu v jiných oblastech. Předkládám však zároveň tezi, že užití tohoto konceptu v ruské zahraniční politice nemusí být nutně vnímáno jako nelegitimní. Rusko svým

přístupem k tomuto konceptu pouze vychází z jiné normativní argumentace a vymezuje se tak proti západnímu vnucování liberálního pojetí R2P. Rusko nezavrhuje koncept R2P, respektive myšlenku odpovědnosti států za ochranu vlastních obyvatel, případně odpovědnost mezinárodního společenství za obyvatele ohrožené na životech na území suverénního státu. Rusko ovšem vnímá Responsibility to Protect vlastní optikou, což rovněž vychází z jeho přesvědčení, že mezinárodní systém by měl být multipolární a normativní pluralita je tak namístě.

Metodologie

Pro účel práce byla zvolena metoda instrumentální případové studie. Předmětem výzkumu je přístup Ruska k intervencím na základě principu Responsibility to Protect, který bude analyzován na případech, které tento jev reprezentují. Cílem zkoumání těchto událostí je snaha o pochopení kontextu užití R2P: nejedná se tedy o jejich komparaci, ale o porozumění vybranému jevu v celé jeho komplexní šíři.

Základním pramenem pro studium principu Responsibility to protect je zpráva Mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu „*The responsibility to protect: research, bibliography, background*“ (2001), která formuluje hlavní zásady tohoto principu. Práce se bude rovněž opírat o oficiální stanoviska a prohlášení ruských aktérů, kterými jsou především prezident Ruské federace, ruské ministerstvo zahraničních věcí, ruská vláda a zástupce RF při OSN. K těmto vyjádřením je ovšem třeba přistupovat kriticky, neboť politická obhajoba či kritika intervencí nemusí odhalovat skutečné motivy jednání. Přesto jsou tato stanoviska důležitá, neboť vytvářejí politickou praxi. Primárním zdrojem práce budou taktéž další oficiální dokumenty a zprávy OSN.

Po seznámení s teoretickými koncepty stěžejními pro studium R2P přikročíme k stručnému představení vývoje vztahu Ruska k intervencím, než bylo přijato Responsibility to Protect. V následující části práce budou zkoumány postoje a postupy Ruska v případech, kdy bylo R2P v ruské zahraniční politice diskutováno. Teoretický koncept Responsibility to Protect bude konfrontován s praxí ve čtyřech případech, kdy byl reálně předmětem diskuze v ruské zahraniční politice: během rusko-gruzínské války (2008), při hlasování na půdě OSN o rezoluci týkající se R2P v Libyi (2011), při hlasování RB OSN o rezoluci o Sýrii (2011-2014) a při zásahu na Krymu (2014). Budou zkoumána stanoviska hlavního aktéra, tedy Ruské federace, respektive představitelů její zahraniční politiky, argumenty, které byly vyřčeny, i jejich kritika. Dojde na analýzu pozadí všech

čtyř případů, jakož i na pátrání po společných znacích a motivacích aktéra pro daná rozhodnutí.

Na základě pozorování z této kapitoly, ale rovněž za pomoci kvalitativní analýzy sekundárních zdrojů, pak budou v následující části práce zodpovězeny výzkumné otázky a dojde k potvrzení či vyvrácení tezí vyřčených v úvodu této práce.

1. Teoretické koncepty

1.1. Ukotvení státní suverenity a principu neintervence

Vestfálský mír v roce 1648 vymezil základní předpisy pro uspořádání mezinárodního společenství. Premisou pro zachování míru se stalo dodržování principu neporušitelnosti státních hranic. Interní a externí suverenity měla představovat nezávislost jak uvnitř, tak vně státu: první aspekt poukazoval na schopnost státu vládnout na svém území, druhý pak zabezpečil, aby ostatní státy tuto skutečnost respektovaly. Nevměšovat se do záležitostí suverénního státu se stalo stěžejním pravidlem mezinárodní diplomacie. Jakýkoliv zásah do záležitostí svrchovaného státu znamenal porušení principu suverenity a byl vnímán jako agrese. Moderní koncepce suverenity vzniknuvší současně s vestfálským uspořádáním moderních států tak sehrála zcela zásadní stabilizační roli na několik století.⁵

Snaha o ochranu státní suverenity byla důležitým faktorem pro vznik Organizace spojených národů, neboť porušení tohoto principu vedlo v první polovině 20. století ke dvěma světovým válkám. Státní suverenity byla definována v Článku 1.2 Charty OSN prohlášením, že všechny státy jsou svrchované a jsou si rovny. Článek 2.7 doplnil: „Žádné ustanovení této charty nedává Organizaci Spojených národů právo, aby zasahovala do věcí, které podstatně patří do vnitřní pravomoci státu, ani nezavazuje členy, aby takové věci podrobovali řešení podle této Charty.“⁶ Tyto definice však vznikly v kontextu poválečné doby, kdy byl v centru pozornosti stát a jeho bezpečnost, nikoliv bezpečnost obyvatel. Stejně tak období studené války poznamenané soutěžením mezi sovětskou a americkou sférou vlivu odráželo nadřazenost státních zájmů nad vše ostatní a bezpečnost byla vnímána z pohledu státu a ne jedince.

Toto hledisko se změnilo po roce 1991, kdy s rozpadem Sovětského svazu a bipolárního uspořádání došlo k zásadní změně světového řádu a bylo nutné čelit jiným výzvám než v roce 1945, kdy byla sepsána Charta OSN. V dekadě následující po konci studené války si mezinárodní společenství začalo uvědomovat, že kromě vnějšího nebezpečí čelí státy mnohem více bezpečnostní hrozbě uvnitř svých hranic. Vnitrostátní konflikty a civilní války mezi různými mocenskými, etnickými či náboženskými

---

⁵ Thomas G. Weiss, „The Sunset of Humanitarian Intervention? The Responsibility to Protect in a Unipolar Era,“ *Security Dialogue - SECUR DIALOGUE* 35, no. 2 (2004): 138.

⁶ Charta OSN, dostupná na <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> (přístup 27. 7. 2015).

skupinami představovaly hrozbu lokální i regionální bezpečnosti. Ve vnitrostátním typu konfliktu již nebyl stát ochráncem obyvatelstva, nýbrž se často sám dopouštěl násilí na skupině obyvatel či nebyl schopen takovému násilí mezi jednotlivými skupinami zabránit. A v těchto případech vystávalo před mezinárodním společenstvím hlavní dilema: zůstat stát stranou a nečinně přihlížet masakrům, etnickým čistkám, či genocidám, anebo podniknout zásah, který se jevil z morálního hlediska jako nezbytný, přesto však po stránce mezinárodního práva nezákonný?

1.2. Od humanitární intervence k principu Responsibility to Protect

Hlavním impulsem pro rozvoj myšlenky ospravedlnění intervence tzv. „humanitárními důvody“ bylo několik vnitřních konfliktů, které proběhly během 90. let 20. století. Mezinárodní společenství zpětně považovalo za své selhání, že nedokázalo zabránit genocidě ve Rwandě či efektivně zasáhnout v Bosně a Somálsku. Vojenská intervence v Kosovu pro změnu byla kritizována jako zásah protiprávní. Tyto události rozpoutaly debatu o nedotknutelnosti státní suverenity a postupně došlo k posunu jejího chápání: suverenita nemá chránit stát, jak tomu bylo v době studené války, ale především jeho obyvatele.

Zásadním předpokladem se stala proměna vnímání toho, co je považováno za ohrožení míru podle článku 7.39 Charty OSN. Kvůli rostoucí interdependenci mezi státy přinášely konflikty destabilizaci nejen daného regionu, ale jejich dopad byl ještě rozsáhlejší. Humanitární krize a vnitřní konflikty tak začaly být zmiňovány jako ohrožení mezinárodního míru, na něž Rada bezpečnosti může podle Článku 7.39 reagovat schválením použití všech nezbytných prostředků pro zastavení hrozby. Skutečné užití síly však nadále zůstávalo problematické, neboť nebylo jasně definováno a panovaly obavy z jeho zneužití.⁷

Myšlenku zařadit mezi právní normy OSN právo zasáhnout v případě humanitární krize do záležitostí suverénního státu, představila v září 2000 před Valným shromážděním kanadská vláda. Za tímto účelem byla ustanovena Mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu, jejímž cílem bylo formulovat podmínky pro legitimizaci humanitární intervence. Komise byla vytvořena v reakci na otázku Kofiho Annana položenou ve výroční tzv. Miléniové zprávě OSN v březnu 2000: „Pokud je humanitární intervence nepřijatelným útokem na suverenitu, jak bychom měli odpovědět na Rwandu, na

---

⁷ Weiss, „The Sunset of Humanitarian Intervention?“, 136–139.

Srebrenici – na hrubé a systematické porušování lidských práv, které uráží všechna pravidla naší společné lidské přirozenosti?“⁸

Komise ICISS vydala v roce 2001 zprávu, jež rozšířila pohled na státní suverenitu. Podle této zprávy státní suverenita značí dvojí odpovědnost: vnější – tedy respektování svrchovanosti druhých států, a vnitřní – respektování základních práv obyvatel žijících na území daného státu.⁹ Proto komise ICISS rozšiřuje koncepci suverenity také na pojem odpovědnost – ve zprávě je stanoveno, jakým směrem je nutné rozšířit vnímání suverenity: „od suverenity jako kontroly k suverenitě jako odpovědnosti.“¹⁰

Z těchto úvah se v další kapitole zprávy vynořuje nový princip: odpovědnost za ochranu neboli Responsibility to Protect. „Státní suverenita znamená odpovědnost a primární odpovědnost za ochranu obyvatel nese stát sám. [...] Tam, kde populace snáší vážné újmy v důsledku vnitřní války, povstání, represí či selhání státu, a dotyčný stát není ochoten nebo schopen to zastavit či odvrátit, stává se povinností mezinárodního společenství, aby jednalo na jeho místě. [...] Princip neintervence ustupuje mezinárodní odpovědnosti chránit.“¹¹

1.3. Responsibility to Protect a intervence

Intervence, jejímž vymezením se komise ICISS zabývá, je zásahem vedeným proti státu nebo jeho vůdcům, bez jeho či jejich souhlasu, s humanitárním či ochranným úmyslem. Vojenská intervence následuje poté, co všechny ostatní formy preventivních či nápravných opatření selhaly. Komise ICISS ve svém konceptu nepoužívá termín „humanitární intervence“, neboť odmítá jakoukoliv militarizaci slova „humanitární“. Proto hovoří o vojenské intervenci za účelem ochrany obyvatel.¹²

Nejsložitější otázkou zůstává případná realizace intervence. Ve zprávě o R2P tedy bylo nutné vymezit jasná pravidla zásahu, stanovit, kdy je vojenská intervence legitimní, a zajistit, aby nebyla zneužita. Předpokladů pro odůvodněnou intervenci je dosaženo, jsou-li splněná následující kritéria:¹³

---

⁸ Kofi A. Annan, *We the Peoples. The Role of United Nations in the 21st Century* (New York: United Nations, 2000), 48.

⁹ *The Responsibility to Protect: Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty* (Ottawa: IDRC, 2001), 7-8.

¹⁰ *Ibid.*, 12-13.

¹¹ *Ibid.*, 17.

¹² *Ibid.*, 9.

¹³ Následující kritéria jsou rozepsána ve zprávě komise ICISS: *ibid.*, 32-37.

- 1) *Oprávněná příčina*: Podle názoru komise je vojenský zásah za účelem ochrany obyvatel oprávněný v případě dvou širších souhrnů okolností
  - a. za účelem zastavení nebo odvrácení rozsáhlých ztrát na životech, které jsou důsledkem buď záměrného jednání státu, nebo jeho nedbalostí či neschopnosti jednat
  - b. za účelem zastavení nebo odvrácení „etnické čistky“, ať už prováděné zabíjením, nucenými deportacemi či násilnými akcemi.

Nastane-li jedna nebo obě tyto situace, je podmínka oprávněné příčiny nezbytné pro zásah splněna. Vojenská akce je legitimní i jako anticipační opatření na základě jasných důkazů o pravděpodobnosti takovéto hrozby obyvatelstvu.

- 2) *Čistý úmysl*: Hlavním účelem zásahu musí být zastavení nebo odvrácení lidského utrpení. Jakékoli použití vojenské síly, která si klade za cíl například změnu hranic či posílení nároku na sebeurčení konkrétní bojující skupiny, není odůvodněno. Svržení režimu není legitimní cíl, okupace území může nastat, ale nesmí být cílem jako takovým. Způsob, jak zajistit, že kritérium čistého úmyslu bude splněno, je zajištění kolektivní či multilaterální vojenské intervence namísto zásahu ze strany jediné země.

- 3) *Poslední možnost*: Vojenský zásah smí nastat až poté, co budou vyčerpány všechny diplomatické a nevojenské prostředky k zastavení krize, jako jsou vyjednávání, materiální pomoc, ekonomické a zbrojní sankce, apod.

- 4) *Přiměřené prostředky*: Rozsah, trvání a intenzita plánované vojenské intervence by měly být minimální a pouze v míře nezbytné k zajištění humanitárního cíle.

- 5) *Rozumné šance na úspěch*: Vojenská akce může být odůvodněna pouze tehdy, pokud má rozumnou šanci na úspěch, tedy vyhlídku zastavení nebo odvrácení utrpení civilního obyvatelstva.

Autoritou, která může odhlasovat intervenci na základě principu R2P je podle zprávy komise ICISS Rada bezpečnosti OSN. Charta OSN v Článku 7.39 stanovuje: „Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle Článku 41 a 42, aby byl udržen nebo obnoven mezinárodní mír a bezpečnost.“ Pokud opatření nezahrnující užití ozbrojené síly, jakými jsou například embarga, sankce, či přerušování diplomatických styků nedostačují (Článek 41), RB může povolit, aby letecké, námořní nebo pozemní síly členů

OSN podnikly takové akce, jaké považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti (Článek 42).

Jinými slovy, RB může přikročit k autorizaci použití vojenské síly. V souladu s touto rolí Rady bezpečnosti je zavedena praxe, že všechny návrhy na vojenské intervence budou Radě oficiálně předloženy ke schválení. Rada bezpečnosti by pak měla každou takovou žádost řešit urychleně a včas nechat zasáhnout tam, kde dochází k rozsáhlým ztrátám lidských životů nebo etnickým čistkám.

Pro samotnou vojenskou akci by pak měla být vybudována multilaterální koalice spolupracující na základě společného politického cíle, s jasným a jednoznačným mandátem a s odpovídajícími zdroji i mírou zapojení. Cílem operace vojenské koalice pak musí být primárně prosadit dodržování lidských práv a právního státu co nejrychleji a v co největší míře, ovšem ne porazit dotyčný stát; průběh operace musí zajistit maximální ochranu všech prvků civilního obyvatelstva a musí být zajištěno přísné dodržování mezinárodního humanitárního práva.¹⁴

1.4. Zakotvení R2P do norem OSN

Načasování vydání zprávy komise ICISS v prosinci 2001 nebylo ideální: vzhledem k událostem 11. září se mezinárodní debata přesunula od opatření pro prevenci genocidy a masových zvěrstev směrem k opatřením pro prevenci teroristických úderů a šíření zbraní hromadného ničení. Kromě toho invaze do Iráku v roce 2003, částečně opřená o argument humanitární intervence, debatu o přijetí R2P spíše poškodila, neboť zesílily obavy, že tento princip bude zneužíván k narušování suverenity rozvojových zemí například kvůli jejich nerostnému bohatství. Přestože podpora pro R2P byla v počátečním období po vydání zprávy ICISS omezená, probíhající humanitární katastrofy včetně selhání při ochraně obyvatel Dárfúru v roce 2003 upomínaly, že ze strany mezinárodního společenství je třeba stanovit jasné pravidlo jak reagovat na genocidy a další hrozby civilistům.¹⁵

Princip Responsibility to Protect se tak nakonec stal součástí Závěrečného dokumentu Světového summitu OSN 2005, který přijalo přes 170 přítomných hlav států a vlád. Tento dokument zmínil R2P ve dvou odstavcích: článek 138 přisuzuje státům odpovědnost za ochranu vlastního obyvatelstva před genocidou, válečnými zločiny,

---

¹⁴ Ibid., 58-63.

¹⁵ John Janzekovic and Daniel Silander, *Responsibility to Protect and Prevent: Principles, Promises and Practicalities* (London; New York: Anthem Press, 2013), 73.

etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti. Článek 139 pak říká: „Mezinárodní společenství, prostřednictvím Spojených národů, má rovněž odpovědnost použít vhodné diplomatické, humanitární a jiné mírové prostředky v souladu s Kapitoly VI a VIII Charty, aby pomohlo chránit obyvatelstvo před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti. V této souvislosti jsme připraveni ke společné akci, uskutečněné včas a rozhodným způsobem, prostřednictvím Rady bezpečnosti a v souladu s Chartou, včetně Kapitoly VII [...]“¹⁶

1.5. Kontroverze v pojetí R2P

Jak bylo nastíněno výše, princip Responsibility to Protect byl poměrně obsáhle formulován komisí ICISS, jeho ukotvení v dokumentech OSN je však o poznání stručnější, a stejně tak ani zpráva samotné komise není zcela jasná, co se reálné aplikace užití vojenské síly týče. To dává prostor mnohým interpretacím, kterým se věnuje celá řada autorů.

Kritika a kontroverze se točí především okolo tří problémů. Co přesně je R2P, když ne právní norma? Nejedná se pouze o legalizaci intervence? A kdo by měl být vykonavatelem případného zásahu?

Mezi největší zastánce R2P patřil od počátku Gareth Evans, bývalý australský ministr zahraničních věcí, který stál v čele komise ICISS. Ten prosazoval vnímání R2P jako regulérní součásti zvykového práva, neboť stanoviska Valného shromáždění OSN jsou pokládána za respektovaný výklad existujících zákonů. Jeho optimismus je ale nezbytné vnímat s rezervou, neboť Závěrečný dokument Summitu OSN není mezinárodní smlouvou ani jiným formálním právním instrumentem. Odborník na mezinárodní právo profesor William Burke-White zdůrazňuje, že ani zpráva ICISS, ani Závěrečný dokument nemají kapacitu stanovovat mezinárodní právní závazky.¹⁷ Stejně tak Anne Orford, profesorka mezinárodního práva, poukazuje, že R2P by mělo být vnímáno jako normativní koncept, ale jen v souvislosti se schválením určitého druhu chování; jeho ukotvení v Závěrečném dokumentu Summitu OSN nikoho k ničemu nezavazuje.¹⁸ Podle Davida Chandlera by pak dokonce celý proces tvorby a schvalování principu

---

¹⁶ 2005 World Summit Outcome : Resolution, dostupné na <http://www.refworld.org/docid/44168a910.html> (přístup 27. 7. 2015).

¹⁷ William W. Burke-White, „Adoption of the Responsibility to Protect,“ in *The Responsibility to Protect*, ed. Jared Genser a Irwin Cotler (New York: Oxford University Press, USA, 2011), 22-23.

¹⁸ Anne Orford, *International Authority and the Responsibility to Protect* (Cambridge University Press, 2011), 25.

Responsibility to Protect měl být vnímán spíše jako uznání problému humanitárních krizí než jako jejich řešení.¹⁹

Přesto obhájci R2P jeho schválení na Valném shromáždění Světového summitu OSN v roce 2005 vnímají jako základní bod zvratu. Gareth Evans výstup summitu označil za „opravdu velký krok vpřed, pokud jde o formální přijetí R2P“.²⁰ Podle Alexe Bellamyho, profesora na University of Queensland, summit transformoval R2P z „konceptu a idey“ na „princip a základní pravdu,“ založenou na „sdíleném porozumění a dostatečném konsenzu v tom, že právo intervence nemusí být vždy podřízeno jinému mezinárodní principu – suverenitě.“²¹

Dalším předmětem kritiky se však stalo zahrnutí možné vojenské intervence do nástrojů R2P. Zásah armády není automatickou reakcí na neschopnost či nevělu státu chránit své obyvatele, jak bylo rozepsáno výše, jedná se až o tzv. *last resort*, tedy poslední možnost. Přesto se někteří domnívají, že tento princip pouze jinak pojmenovává autorizaci porušování státní suverenity se zástěrkou ochrany lidských práv, tedy již dříve užívanou humanitární intervenci. Například již zmiňovaný kritik R2P David Chandler vnímá tendenci jednat v zájmu jiných jako ospravedlňování mezinárodní angažovanosti, k jakému došlo například při invazích v Iráku, Somálsku, či bývalé Jugoslávii.²²

Mnozí autoři ovšem zastávají názor, že se princip R2P od humanitární intervence liší, a to tím, že na prvním místě zdůrazňuje odpovědnost států chránit své obyvatelstvo, a až na druhém místě přichází s myšlenkou, že pokud toho stát není schopen či neprojeví dostatečnou vůli, přechází tato odpovědnost na mezinárodní společenství.²³ I samotná zpráva komise ICISS zdůrazňuje, že koncept R2P není zaměřen primárně na využití síly, které je až poslední možností, a snaží se vymezit proti termínu humanitární intervence.²⁴ Přesto však Thomas Weiss podotýká, že zamezit vnímání spojitosti mezi Responsibility to Protect a humanitární intervencí bude obtížné: „Je nepravděpodobné, že tento pojem vymizí. Jistě zůstane přítomen v akademické i politické literatuře.“²⁵

---

¹⁹ David Chandler, „Unravelling the Paradox of ‚The Responsibility to Protect,‘” *Irish Studies in International Affairs* 2009, no. 20 (2009): 28-29.

²⁰ Gareth Evans, *The Responsibility to Protect: Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All* (Brookings Institution Press, 2009), 44.

²¹ Alex J. Bellamy, *Responsibility to Protect* (Polity, 2009), 6-7.

²² Chandler, „Unravelling the Paradox of ‚The Responsibility to Protect,‘” 37-38.

²³ Alex J. Bellamy, „The Responsibility to Protect – Five Years On,” *Ethics & International Affairs* 24, no. 2 (June 1, 2010): 143.

²⁴ *The Responsibility to Protect*, 16-18.

²⁵ Thomas George Weiss, *Military-Civilian Interactions: Humanitarian Crises and the Responsibility to Protect* (Rowman & Littlefield, 2005), 200.

Problematickým aspektem je rovněž otázka, jaký konkrétní aktér je nositelem R2P v mezinárodním společenství. Jak již bylo zmíněno, zpráva ICISS a také Závěrečný dokument Světového summitu OSN delegují rozhodovací pravomoc na Radu bezpečnosti OSN. Charta OSN sice zakazuje v článku 2.4 užití síly proti jinému státu, nicméně RB může podle Článku Charty č. 7.42 rozhodnout v případě ohrožení světového míru o vojenském zásahu vůči státu, který mír ohrožuje.²⁶ Valné shromáždění OSN rovněž může Radě doporučit intervenci, pokud RB není schopna adekvátně zasáhnout a pokud se za rozhodnutí postaví dvě třetiny členů Valného shromáždění.²⁷ Skutečnost, že rozhodnutí o intervenci leží v první řadě na Radě bezpečnosti OSN, vidí jako problematické autoři Thakur a Weiss, kteří upozorňují, že se tak do rukou nejmocnějších světových i regionálních mocností dostává pravomoc užít síly, kde uznají za vhodné. Zmiňovaní autoři v tom vidí hrozbu pro normy a pravidla světového řádu.²⁸ Vzhledem k tomu, že rozhodovací mechanismus popsany ve zprávě ICISS není zmíněn v člancích o R2P Závěrečného dokumentu Summitu OSN, poukazují jiní autoři také na riziko případného užití Responsibility to Protect zcela mimo rámec Rady bezpečnosti či Valného shromáždění OSN.²⁹

Vycházíme-li však z detailnější zprávy komise ICISS, je definováno, kdo o intervenci rozhoduje. Problematické ovšem zůstává stanovit, kdo by měl zásah vykonat, neboť zpráva ukládá tuto povinnost „mezinárodnímu společenství“ a jen neurčitě se zmiňuje o tom, že aktérem intervence by měla být multilaterální koherentní koalice se společným politickým cílem a jednotným vojenským přístupem.³⁰ Autorky Jennifer Welsh a Maria Banda představují v této souvislosti zajímavý názor, vycházející z rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, který odsoudil v roce 2007 Srbsko za to, že nezabránilo genocidě v Srebrenici³¹: Welsh a Banda z rozsudku vyvozují, že Responsibility to Protect přechází na stát, který je geograficky blízko, má dostatečné

---

²⁶ Charta OSN.

²⁷ *The Responsibility to Protect*, 53-55.

²⁸ Ramesh Thakur a Thomas G. Weiss, „R2P: From Idea to Norm – and Action?“, *Global Responsibility to Protect* 1, no. 1 (February 1, 2009): 47.

²⁹ Bellamy, *Responsibility to Protect*, 23, 90-91; Edward C. Luck, „Building a Norm: The Responsibility to Protect Experience,“ in *Mass Atrocity Crimes: Preventing Future Outrages*, Robert I. Rotberg (Washington, D. C.: Brookings Institution Press, 2010): 108, 115.

³⁰ *The Responsibility to Protect*, 58-60.

³¹ Více o tomto rozhodnutí viz „Soudní Dvůr: Srbsko Nezabránilo Genocidě v Bosně,“ *EurActiv.cz*, 27. 2. 2007, <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/soudni-dvur-srbsko-nezabranilo-genocide-v-bosne> (přístup 20. 7. 2015).

prostředky a se zasaženou oblastí jej pojí historické, případně etnické vazby.³² Rozšířenější je ovšem názor, že R2P by mělo být přeneseno na regionální organizace (mezi něž patří například Liga arabských států, ale také EU či NATO), jejichž zákrok bude legitimizován rozhodnutím RB OSN. Autorizace zásahu může dle některých přijít dokonce i dodatečně.³³

Většina kritiků se shoduje především na tom, že není jasné jak reálně aplikovat princip Responsibility to Protect, který je zakotven pouze ve dvou člancích Závěrečného dokumentu Světového summitu OSN, a to velmi vágně, takže ponechává prostor vlastním interpretacím.³⁴

Tato práce ovšem nebude vycházet z článků 138 a 139 Závěrečného dokumentu, nýbrž ze zprávy komise ICISS, a bude zkoumat jednotlivé případy dle kritérií pro užití R2P stanovených v tomto dokumentu. Přestože nejsou právně závazná, vystihují podstatu tohoto principu, tak jak byl zamýšlen, a tvoří tak pravidla pro tento teoretický koncept. Protože posuzujeme legitimitu a ne legalitu přístupu ruské zahraniční politiky k R2P, můžeme z těchto proměnných v práci vycházet.

---

³² Jennifer M. Welsh a Maria Banda, „International Law and the Responsibility to Protect: Clarifying or Expanding States’ Responsibilities?“, *Global Responsibility to Protect*, no. 2 (2010): 223-225.

³³ Alex J. Bellamy a Paul D. Williams, „The New Politics of Protection? Côte d’Ivoire, Libya and the Responsibility to Protect“, *International Affairs* 87, no. 4 (7/2011): 826; *The Responsibility to Protect*, 53–54; Jan Wouters, Philip De Man, a Marie Vincent, „The Responsibility to Protect and Regional Organisations: Where Does the EU Stand?“, *Leuven Centre for Global Governance Studies*, 6/2011.

³⁴ Chandler, „Unravelling the Paradox of ‘The Responsibility to Protect,’” 31-32; Welsh a Banda, „International Law and the Responsibility to Protect: Clarifying or Expanding States’ Responsibilities?“, 229-230; Thakur a Weiss, „R2P“, 38.

2. Rusko a intervence na ochranu obyvatel

2.1. Intervence v sovětském kontextu

Samotný pojem „intervence“ má v Rusku jasné negativní konotace: „ozbrojená intervence čtrnácti imperialistických zemí proti prvním státu dělníků a rolníků“ představovala v sovětské historiografii ruskou občanskou válku (1918-1922), Velká vlastenecká válka (1941-1945) byla bojem proti „nacistickým intervencionistům“, během studené války pak „imperialistické a reakční síly“ prováděly intervence všeho druhu ať už v Koreji, Egyptě, Vietnamu, či jinde.³⁵

Naopak použití síly na mezinárodní scéně z rozhodnutí Moskvy nebylo nikdy předkládáno či posuzováno jako intervence. Západní expanze SSSR během druhé světové války byla odůvodněna jako znovunastolení územního *status quo ante*, či nezbytnost z hlediska přípravy země na blížící se válku s Hitlerem. Sovětská armáda *pomohla* v Maďarsku (1956) odrazit kontrarevoluční povstání, v Československu (1968) zase *chránila* společné úspěchy socialismu, v Afghánistánu (1979) zamezila případné změně politické orientace země a *zasáhla na pozvání legitimních orgánů*. Vojenskou pomoc klientským socialistickým režimům nebo národně osvobozenecským frontám na Kubě, v Severním Vietnamu, Angole a jinde vyžadovala ideologická bipolární konfrontace. Jinými slovy, SSSR z podstaty neintervenoval a intervence byly vnímány jako *špinavé* akce Západu porušující mezinárodní mír.³⁶ Důraz na nedotknutelnost státní suverenity byl v kontextu studené války nezbytně nutný.

2.2. Ruští *mirovníci* – *peacekeeping* v postsovětském prostoru na počátku 90. let 20. stol.

Po rozpadu SSSR se v první polovině 90. let v postsovětském prostoru objevil nový fenomén nápadně připomínající humanitární intervence. Jednalo se o ruský *peacekeeping*³⁷ na území nástupnických států bývalých svazových republik. Na místě Sovětského svazu vzniklo rovnoprávné Společenství nezávislých států, ve kterém však

---

³⁵ Vladimír Baranovský, „Humanitarian Intervention: Russian Perspectives,“ *Pugwash Occasional Papers*, vol. 2, no. 1 (1/2001): 1.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ *Peacekeeping* je termín vycházející z praxe OSN. Jedná se o misi mírových sil, jejichž úkolem je zajistit bezpečnost a podporu při budování míru. Mírové jednotky OSN se řídí třemi základními principy: přicházejí za souhlasu všech stran konfliktu, jsou nestranné a nepoužívají síly (kromě sebeobrany či ochrany mandátu).

Moskva neformálně převzala vůdčí postavení. Tato nadřazenost odrážela snahu Ruské federace o zachování její pozice velmoci v širším mezinárodním systému. Z vůdčího postavení pro Rusko rovněž vyplývala zodpovědnost za bezpečí a pořádek v přidružených zemích a přesvědčení ruských představitelů, že užití ruské vojenské síly proti vnějším i vnitřním hrozbám zemí SNS je legitimní.³⁸

V roce 1992 se ruští vojáci vypravili do oblasti Podněstří v Moldavsku, do Jižní Osetie v Gruzii, do Tádžikistánu a o rok později také do gruzínské Abcházie. V Gruzii a Moldavsku docházelo ve zmíněných oblastech k separatistickým konfliktům s etnickým podtextem, v Tádžikistánu probíhala občanská válka mezi oficiálním proruským režimem a tzv. Spojenou tádžickou opozicí složenou ze Strany demokratických reformistů, islámských radikálů a představitelů některých menšin, které bojovaly za sebeurčení. Všechna tato angažmá ruské armády byla odůvodněna úsilím o „udržení míru“.³⁹

V roce 1993 ministr zahraničí Kozyrev před Valným shromážděním OSN prohlásil, že se peacekeeping a ochrana lidských práv, zejména práv národnostních menšin, staly prioritou ruské zahraniční politiky, a to především na území bývalého Sovětského svazu.⁴⁰

Z výše zmíněného tedy vyplývá, že myšlenka ozbrojených sil vyslaných na cizí území za účelem obrany míru či lidských práv nebyla ruským představitelům vždy cizí. Nebyla však dávána do souvislosti s humanitární intervencí. V ruském podání se jednalo o jednotky „ochránců míru“, v ruštině *mirotvorcev*, na jejichž nasazení měla Moskva v zemích SNS jako garant stability právo.

2.3. Ruská kritika humanitárních intervencí

Vrátíme-li se zpět k myšlence humanitární intervence podle západních kritérií, většina ruských analytiků v ní viděla četné nesrovnalosti. Poukazující především na její koncepční slabosti, varovali před nebezpečnými praktickými dopady a obviňovali příznivce této idey z úmyslné podpory tohoto konceptu se skrytou záminkou politických účelů.

Podle nich mohla filozofie humanitární intervence nahradit základní principy mezinárodního práva a v případě potřeby s ní mohl jakýkoliv stát vyrukovat a

---

³⁸ Roy Allison, *Russia, the West, and Military Intervention* (Oxford: Oxford University Press, 2013), 122-123.

³⁹ Roy Allison, „Peacekeeping in the Soviet Successor States,“ *Chaillot Paper - Institute for Security Studies*, 1. 11. 1994.

⁴⁰ Allison, *Russia, the West, and Military Intervention*, 126-127.

ospravedlnit tak použití síly. V únoru 2000, ještě předtím, než byl zvolen prezidentem, uvedl Vladimir Putin při představování svého konceptu zahraniční politiky, že „je nepřijatelné pod heslem tzv. humanitární intervence škrtnout základní principy mezinárodního práva jako je svrchovanost a územní celistvost států.“⁴¹ V koncepci zahraniční politiky RF zveřejněné v červnu 2000 je tento názor dále rozveden: „Koncepty jako humanitární intervence a omezená suverenity jsou prosazovány, aby ospravedlnily jednostranné mocenské akce obcházející Radu bezpečnosti OSN.“⁴²

Jinou pohnutkou odmítavého vztahu k humanitárním intervencím v ruském prostředí byla rovněž obava z destabilizačních důsledků na domácí politiku daného státu, především s ohledem na separatismus některých regionů či národů. V souvislosti s tímto argumentem musíme mít na paměti, že do konce 90. let stále nebyl vyřešen problém vzdorného Čečenska, pro které mohla být snaha o přivolání zahraniční pomoci v podobě humanitární intervence podnětem k radikalizaci.

Předmětem zvláštního zájmu Ruska byl samozřejmě také rozhodovací proces o intervenci. Moskva vycházela z logiky, že jakékoli takové rozhodnutí by mělo být přijato RB OSN. Ruské naléhání na to, aby centrální rozhodování zůstalo na Radě bezpečnosti, se nevztahovalo pouze na otázku humanitární intervence, neboť pro Moskvu jako stálého člena tohoto orgánu, bylo její místo jedním z mála zbývajících atributů mezinárodního postavení jako velmoci. V tomto kontextu bylo přirozené, že ruská diplomacie nebyla nakloněna jakýmkoliv pokusům omezit úlohu Rady bezpečnosti nebo přehodnotit právo veta jejích stálých členů.

Další spornou otázkou byla nejasná kritéria pro humanitární intervence či problematika kompatibility nedotknutelnosti státní suverenity a případné intervence. Tyto námítky se v ruském prostředí víceméně neliší od obav rozebíraných v předchozích kapitolách práce.

2.4. Vojenský zásah NATO v Kosovu

Významný dopad na formování ruského pohledu na intervence měla krize v Kosovu a frustrace, kterou Rusko na konci 90. let pociťovalo. Historicky Rusko nepatřilo mezi liberální moderní státy, po rozpadu SSSR se však mezi ně pokusilo začlenit

---

⁴¹ Baranovsky, „Humanitarian Intervention: Russian Perspectives.“

⁴² „Foreign policy concept of the Russian Federation,“ *MFA of Russia*, 10. 7. 2000, <http://archive.mid.ru/Bl.nsf/arh/1EC8DC08180306614325699C003B5FF0?OpenDocument> (přístup 25. 7. 2015).

i s přijetím jejich pravidel, avšak tato zkušenost neskončila úspěchem. Namísto zdařilé transformace procházela země za vlády Borise Jelcina obdobím chaosu a bezprávního stavu. Na konci 90. let se Rusko nacházelo v hluboké krizi a mezi jeho obyvateli sílila nedůvěra k demokratickým procesům i novému systému, které vnímala jako vnucené Západem a v ruském prostředí nefunkční.⁴³

Pověstnou „poslední kapkou“ se stala situace na poli zahraničněpolitickém. S rozpadem Východního bloku Rusko ztratilo pozici jednoho ze dvou světových hegemonů a dále muselo přihlížet rozšíření Severoatlantické aliance o tři státy nacházející se původně v táboře Moskvy: Českou republiku, Polsko a Maďarsko. Nejzásadnějším podnětem pro ruský pocit zrady pak byla vojenská kampaň NATO v Kosovu, která proběhla bez mandátu Rady bezpečnosti OSN a přes výslovný nesouhlas Kremlu.⁴⁴

Vzhledem k tomu, že byla Operace Spojenecká síla na pomoc kosovským Albáncům proti Srbsku interpretována jako humanitární intervence, si Rusko potvrdilo oprávněnost své skepse vůči tomuto konceptu, jejíž argumenty byly nastíněny v předchozí kapitole. Zásah NATO byl vnímán jako nespravedlivá akce jednostranně namířená proti Bělehradu, v němž Rusko nespatořovalo v rámci daného konfliktu výhradního agresora. Západní podpora secese Kosova založená na nejasných důkazech o srbském provinění, ruský nesouhlas s označením situace za genocidu, vysoká ztráta civilních životů, i nepřesvědčivá efektivita vojenského zásahu – to vše přispělo k diskreditaci této humanitární intervence, která navíc proběhla bez náležitého mezinárodního konsenzu.⁴⁵

2.5. Ruská cesta k přijetí myšlenky intervence

Vzhledem ke zkušenosti s událostmi v Kosovu a obavám, že podobně by příště NATO mohlo zasáhnout například v Čečensku, Abcházii či Náhorním Karabachu, zvolilo Rusko k problematice humanitární intervence konstruktivní přístup. Tento koncept již nemohl být v kontextu doby zcela smeten ze stolu, důležité pro Rusko však bylo, řádně jej ukotvit. Z tohoto důvodu dokonce Ruská federace na summitu G-8 v Kolíně nad Rýnem roku 1999 navrhla zvážit právní aspekty použití síly v mezinárodních záležitostech. Za tímto účelem měla být uspořádána široká debata s cílem učinit

---

⁴³ Boris Kagarlitsky, *Russia Under Yeltsin and Putin: Neo-Liberal Autocracy* (London: Pluto Press, 2002), 77.

⁴⁴ Allison, *Russia, the West, and Military Intervention*, 69.

⁴⁵ Vladimir Brovkin, „Discourse on NATO In Russia During the Kosovo War,“ *NATO Research Fellowships Programme*, 1999, 11-14.

kolektivní rozhodnutí, které by legitimizovalo reakci na lidské utrpení a porušování základních lidských práv.⁴⁶

Než však k této diskuzi došlo, zasedla za pracovní stůl Komise pro intervenci a státní suverenitu (ICISS), která posléze představila koncept Responsibility to Protect. Když bylo R2P zahrnuto do Závěrečného dokumentu Summitu OSN roku 2005, Rusko hlasovalo společně s ostatními státy pro jeho přijetí. Princip R2P se nestal předmětem větších sporů díky své stručné formulaci v tomto dokumentu, a pro Ruskou federaci hrálo roli zajisté i vědomí, že jako stálý člen RB může v nejhorším případě uplatnit své právo veta.

---

⁴⁶ Baranovsky, „Humanitarian Intervention: Russian Perspectives,“ 15.

3. Vojenské intervence na základě R2P: předmět debaty v ruské zahraniční politice

Vzhledem ke konsensu, jaký na mezinárodní scéně panoval při přijímání konceptu R2P, by se mohlo zdát, že panovala všeobecná shoda v představách o jeho reálném užití. Představiteli ruské zahraniční politiky bylo Responsibility to Protect do roku 2014 evokováno či diskutováno prozatím čtyřikrát. V následující části práce představíme tyto čtyři situace i debatu, kterou (případná) aplikace vojenské intervence na základě R2P v Rusku vyvolala.

3.1. Ruský zásah v Jižní Osetii

3.1.1. Kontext rusko-gruzínské války

Gruzie od počátku své nezávislé existence datující se k rozpadu Sovětského svazu obsahovala dvě separatistické oblasti, Jižní Osetii a Abcházii, obývané vlastními etniky, které se nikdy nepodařilo uspokojivě integrovat do gruzínského státu. Když se prvním prezidentem nezávislé Gruzie na krátké období mezi květnem 1991 a lednem 1992 stal nacionalista Zviad Gamsachurdia, pro jeho prezidentství se stalo charakteristickým heslo „Gruzie Gruzíncům“. Trnem v oku Gamsachurdiovi byla především právě Jižní Osetie, jejíž osetinské obyvatelstvo po dobu existence SSSR až do konce 80. let usilovalo o připojení k Severní Osetii a začlenění do rámce RSFSR. Přestože po vyhlášení gruzínské nezávislosti vyjádřila Jižní Osetie, obývaná ze dvou třetin Osetinci, ale z 29 % rovněž Gruzínci,⁴⁷ vůli zůstat součástí Gruzie, na její bouřlivou snahu o autonomii reagoval prezident Gamsachurdia v lednu 1991 vojenskou kampaní. Otevřený konflikt mezi gruzínskou armádou a Osetinci zastavil až příchod ruského vojska. Na území Jižní Osetie pak na základě trilaterální dohody uzavřené v červnu 1992 v Soči zůstala mírotvorná mise složená z vojáků gruzínské, osetinské a ruské armády.

V reakci na tento konflikt byla v roce 1992 vyhlášena nezávislá Republika Jižní Osetie, která existovala až do roku 2008 bez mezinárodního uznání. Podmanit si separatistický region se nepodařilo ani prezidentu Ševarnadzemu, přesto ale gruzínská mocenská garnitura nikdy ani na okamžik nepřipustila, že by Jižní Osetie nepatřila Gruzii.

---

⁴⁷ Emmanuel Karagiannis, „The Russian Interventions in South Ossetia and Crimea Compared: Military Performance, Legitimacy and Goals,“ *Contemporary Security Policy* 35, no. 3 (9/2014): 403.

Michail Saakašvili stanovil v roce 2004 vztyčení gruzínské vlajky nad městem Cchinali jako jeden ze svých prezidentských cílů.⁴⁸

Na roztržičnosti Gruzie mělo značný podíl Rusko, které finančně podporovalo samozvané vlády separatistických regionů, zásobovalo je energetickými zdroji a místním armádám dodávalo technickou, logistickou i odbornou podporu k budování vlastních vojenských jednotek. Důležitou součástí podpory Moskvy bylo rovněž rozdávání ruských pasů místnímu obyvatelstvu. Díky nim měli místní obyvatelé možnost cestovat, což pasy mezinárodně neuznaných zemí neumožňovaly. Především však Rusko získalo důležitý nástroj jak vyvíjet tlak na Tbilisi, a to v podobě výhrůžek, že pokud nedojde k uklidnění situace, bude Moskva nucena zasáhnout na ochranu svých občanů. Z politického, ekonomického a vojenského hlediska tak byla Jižní Osetie zcela závislá na podpoře Ruska. Až do druhé poloviny roku 2008 však Moskva územní integritu Gruzie nikdy formálně nezpochybnila.⁴⁹

3.1.2. Srpen 2008 – ruská intervence do Gruzie

Napětí v regionu vyeskalovalo dne 1. srpna 2008 v otevřený konflikt mezi jihoosetinskou armádou a gruzínskými jednotkami. Přestože Michail Saakašvili vyhlásil 7. srpna příměří a projevil snahu jednat o autonomii regionu, v noci na 8. srpna gruzínské dělostřelectvo začalo bombardovat osetinské vesnice a armáda postupovala územím s cílem dobýt hlavní město Cchinali. Prezident Dmitrij Medveděv, jenž soustředil ruské jednotky ve vojenském cvičení podél jižní hranice Severního Kavkazu již od 4. srpna, ještě téhož dne zareagoval na apel jihoosetinské vlády a zahájil bojovou operaci.

Abcházie se do konfliktu vložila den po útoku na Cchinali na straně Jižní Osetie, když v soutěsce Kodori – jediné části Abcházie ovládané Gruzínci – otevřela druhou frontu, aby osetinské armádě ulevila. Bitva o soutěsku Kodori se odehrála mezi 9. a 12. srpnem 2008 a na útoku na gruzínskou armádu se vedle Abcházců podílely i ruské jednotky. Po stažení gruzínských vojáků byla soutěska začleněna do Abcházie a tím zde přišla Gruzie o poslední území, které ovládala. Stejně tak byla gruzínská armáda zcela vytlačena z Jižní Osetie.

Válka skončila 12. srpna, kdy Kreml oznámil konec ruských vojenských operací. Další den přesto ruská vojska vstoupila do gruzínského města Gori, ze kterého se stáhla

---

⁴⁸ Nikolai N. Petro, „The Russia – Georgia War: Causes and Consequences,“ *Global Dialogue* 11, no. 1/2 (Winter/Spring 2009): 6-7.

⁴⁹ Tracey German, „Abkhazia and South Ossetia: Collision of Georgian and Russian Interests,“ *Russie.Nei.Visions, Russia/NIS Center, Ifri*, 6/2006, 10-12.

až 22. srpna. Dne 18. srpna rovněž elitní ruské jednotky zabraly město Poti, hlavní gruzínský přístav nacházející se přibližně 130 km od gruzínsko-abchazské hranice. Dne 26. srpna ruská vláda *de jure* uznala nezávislost Abcházie a Jižní Osetie.

Jako zdůvodnění invaze do Gruzie Rusko uvedlo nutnost bránit své občany v Jižní Osetii před gruzínským ozbrojeným napadením. Vitalij Čurkin, ruský velvyslanec při OSN, vydal 11. srpna pro OSN stanovisko, ve kterém mimo jiné uvedl: „Dne 7. srpna 2008 gruzínské síly [...] zahájily vojenskou operaci v Jižní Osetii. První hodiny operace způsobily značnou destrukci města Cchinvali; asi 1500 pokojných civilistů, většina z nich ruských občanů, přišlo o život. Cílený masivní útok byl zahájen proti ruským mírovým jednotkám, které jsou součástí společných mírových sil. Ruské mírové jednotky utrpěly ztráty. [...] Mám tu čest Vás ujistit, že použití síly z ruské strany je naprosto úměrné rozsahu útoku a nesleduje žádný jiný cíl než ochranu ruských mírových jednotek a občanů Ruské federace před nelegálními činy gruzínské strany a prevenci před budoucími ozbrojenými útoky proti nim.“⁵⁰

Ve snaze ospravedlnit vojenskou kampaň v Jižní Osetii Rusko přikročilo k normativní argumentaci související s humanitární intervencí a odrážející tak principy zakořeněné v Responsibility to Protect. Dne 10. srpna v rozhovoru s prezidentem RF Dmitrijem Medveděvem tehdejší premiér Vladimir Putin prohlásil: „Zdá se mi, že jsme svědky prvků genocidy proti osetinskému lidu.“⁵¹ Prostřednictvím ruských sdělovacích prostředků bylo šířeno tvrzení, že gruzínský útok na Cchinvali měl za následek více než dva tisíce mrtvých, převážně Osetinců, z nichž většina byla ruskými občany. Podle oficiálních dokumentů zveřejněných po prošetření situace v roce 2009 se ukázalo, že osetinských civilistů zabitých v konfliktu bylo 162, tedy méně než 228 civilistů na gruzínské straně.⁵² V srpnu 2008 však na základě klamných cifer a tvrzení o páchané genocidě Rusko přistoupilo k využití silného normativního argumentu: ruští lídři identifikovali situaci v Jižní Osetii jako humanitární katastrofu, která si žádala aplikaci Responsibility to Protect.⁵³

---

⁵⁰ S/2008/545, 11. 8. 2008.

⁵¹ „Working Meeting with Prime Minister Vladimir Putin,“ *President of Russia Website*, 10. 8. 2008, http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/08/10/0343_type82913_205084.shtml (přístup 27. 7. 2015).

⁵² Roy Allison, „The Russian Case for Military Intervention in Georgia: International Law, Norms and Political Calculation,“ *European Security* 18, no. 2 (6/2009): 183.

⁵³ „Interview by Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation Sergey Lavrov to BBC, Moscow, 9. 8. 2008,“ *MFA of Russia*, 9. 8. 2008, http://archive.mid.ru/brp_4.nsf/0/F87A3FB7A7F669EBC32574A100262597 (přístup 27. 7. 2015); „UN General Assembly - Statement Summary H.E. Mr. Sergey V. Lavrov, Minister for Foreign Affairs,“ 27. 9. 2008, <http://www.un.org/ga/63/generaldebate/russia.shtml> (přístup 27. 7. 2015).

3.1.3. Jižní Osetie – případ pro R2P?

Předně se nabízí zhodnotit závažnost hrozeb v Jižní Osetii a přiměřenost ruské reakce. Bez ohledu na ruská tvrzení, neexistoval žádný důkaz o genocidě, válečných zločinech, etnických čistkách ani zločinech proti lidskosti prováděných v regionu, nebo jejich hrozbě, což je základní kritérium pro R2P. Zatímco gruzínský útok na Cchinvali může být považován za neoprávněnou a přehnanou reakci na přestřelky mezi gruzínskými a osetinskými vojáky, dostupné důkazy o závažnosti a reálné potřebě chránit místní obyvatelstvo, potřebné k ospravedlnění vojenského zásahu, existovaly pouze v podobě nepodložených tvrzení znějících z Moskvy. Navíc ruská intervence čítající 20 000 vojáků a 100 tanků a přesahující hranici Jižní Osetie až do gruzínského vnitrozemí byla většího rozsahu, než který by mohl být adekvátní pro zajištění fyzické ochrany osetinského obyvatelstva, takže ani kritérium přiměřených prostředků nebylo splněno.⁵⁴

Dále může být na základě prohlášení ruských aktérů zpochybněno, zda byl zásah v Jižní Osetii motivován ochranou civilistů, jak je vyžadováno při uplatnění koncepce R2P, nebo ochranou *ruských* státních příslušníků. V den útoku 8. srpna prezident Medveděv v rozhovoru pro BBC prohlásil: „Musím ochránit životy a důstojnost našich občanů, ať už jsou kdekoliv.“⁵⁵ Rusko takto chybně interpretovalo R2P a zaměnilo odpovědnost státu chránit své obyvatelstvo uvnitř svých hranic za odpovědnost státu chránit své obyvatelstvo i mimo své území. Akceptujeme-li však i tuto interpretaci principu R2P, stále zůstává otázkou, zda ochrana ruských státních příslušníků v Jižní Osetii byla hlavním motivem. Častěji se setkáváme s přesvědčením, že jinými motivy bylo zavedení naprosté ruské kontroly nad Jižní Osetií i Abcházií a s ním spojené další geopolitické zájmy.⁵⁶

Předně však při absenci souhlasu Rady bezpečnosti OSN neexistuje žádná legitimita pro vojenskou intervenci na základě R2P. Jak je stanoveno ve zprávě ICISS i v Závěrečném dokumentu OSN z roku 2005, každá země, která cítí potřebu uplatnit princip mezinárodní Responsibility to Protect, musí nechat tuto akci autorizovat. V tomto případě však Rusko neprojevovalo sebemenší snahu usilovat o souhlas Rady bezpečnosti.⁵⁷

---

⁵⁴ „The Georgia-Russia Crisis and the Responsibility to Protect: Background Note,“ *New York: Global Centre for the Responsibility to Protect*, 19. 8. 2008.

⁵⁵ „Russian Tanks Enter South Ossetia,“ *BBC*, 8. 8. 2008, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7548715.stm> (přístup 20. 7. 2015).

⁵⁶ Gareth Evans, „Russia in Georgia: Not a Case of The ‘Responsibility to Protect,‘” *New Perspectives Quarterly* 25, no. 4 (9/2008): 53-54.

⁵⁷ *Ibid.*, 54-55.

V každém případě by měla být vojenská intervence na základě R2P až poslední možností, ke které se mezinárodní společenství uchýlí. Zatímco ne vždy je čas aplikovat alternativní strategie a diskutovat o tom, zda by byly nebo nebyly pravděpodobně efektivní, okamžitý apel Rady bezpečnosti na Gruzii, aby ukončila svou vojenskou akci, a mezinárodní tlak na Tbilisi, by v tomto případě mohly mít kýžený efekt. Rusko sice večer dne 7. srpna naléhalo na Radu bezpečnosti, aby vyzvala obě strany k příměří, ale rozeprše ohledně toho, zda by prohlášení mělo odkazovat na územní celistvost Gruzie, vedlo k paralýze vydání rezoluce: s větší flexibilitou na všech stranách mohl být tento problém obratněji vyřešen i bez přikročení k tzv. *last resort*, tedy poslední možnosti. Nezbytnost vojenské akce Ruska je rovněž zpochybněna jeho pozdějším útokem na gruzínské území mimo Jižní Osetii a Abcházii, a to poté, co Gruzie již podepsala dohodu o příměří předloženou mediátory z OBSE.⁵⁸

Krátce po ruském dobrodružství v Gruzii vydal Gareth Evans, architekt principu R2P, článek s názvem *Russia in Georgia: Not a Case of The „Responsibility to Protect“*. V tomto článku Evans uvádí: „Pro ty z nás, kteří pracovali dlouho a tvrdě na vytvoření konsenzu, že svět by se již nikdy neměl otočit zády k další Kambodži či Rwandě a jsou si vědomi křehkosti tohoto konsenzu [...], je každé nesprávné použití R2P – upřímné či cynické – poplachem. Je třeba zdůraznit, mimo jakoukoli pochybnost nebo nejasnost, že ať už mělo Rusko pro svou vojenskou akci v Gruzii důvody jakékoliv, princip R2P nebyl jedním z nich.“⁵⁹

3.2. Politika Ruské federace v libyjské krizi

Dalším případem, kdy se princip Responsibility to Protect stal předmětem debat mezinárodního společenství, byla libyjská občanská válka. Dne 17. března 2011 přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci č. 1973 povolující bezletovou zónu nad Libyí. Katalyzátorem tohoto rozhodnutí byla rychle eskalující krize uvnitř libyjského státu: z pouličních protestů, na které vládnoucí režim Muammara Kaddáfího reagoval nebývalou brutalitou, se rázem stála občanská válka mezi režimem a opozicí.

---

⁵⁸ „Russia vs Georgia: The Fallout - International Crisis Group“ (Tbilisi/Brussels, 22. 8. 2008), 29.

⁵⁹ Evans, „Russia in Georgia,“ 53.

3.2.1. Pozadí humanitární katastrofy

V roce 2010 se arabským světem začala šířit vlna revolučních protestů a demonstrací známá dnes pod názvem arabské jaro. Zejména Egypt, Tunisko, Jemen, Alžírsko, Jordánsko Sýrie a Libye se staly dějištěm těchto nepokojů, ke kterým vedla řada důvodů: vysoké ceny jídla, korupce na nejvyšších postech státní správy, vysoká nezaměstnanost a chudoba, rostoucí nespokojenost s koncentrací moci a bohatství v rukou vládnoucích autokratických představitelů státu.

Na demonstrace v Libyi, které začaly v lednu 2011 v největších městech Tripolisu, Bengházi a Al Bayadě, reagoval režim Muammara Kaddáfího střelením do demonstrantů a nasazením armády k potlačení protestů. Demonstrující naproti tomu podpalovali policejní stanice, zmocňovali se vojenských zbraní, a situace tak dospěla až k otevřenému boji. Na stranu odpůrců režimu se přidaly i části pravidelných ozbrojených sil. Režim pak postupně přišel o celý východ Libye, libyjsko-egyptskou hranici začali kontrolovat vzbouřenci. Jako vedoucí složka povstání se zformovala Dočasná národní přechodná rada, též označovaná jako Národní rada, která se 5. března 2011 v Bengházi označila za „jediného představitele celé Libye.“ Její idea liberální a demokratické Libye získala silnou podporu mezi obyvateli země i v mezinárodním společenství, které ji záhy uznalo jako legitimního představitele libyjského státu.

Vojenské vybavení opozice však bylo nesrovnatelně chudší, než jakým disponovaly ozbrojené složky Muammara Kaddáfího. Ten na vzpouru reagoval nepřiměřenou brutalitou a do boje neváhal nasadit těžké zbraně i leteckou techniku, jež ohrožovala obyvatele země bez ohledu na to, jestli byli součástí povstaleckých bojových skupin, či obyčejnými civilisty. Vzhledem k tomu, že libyjská vláda otevřeně vyhrožovala popravou rebelům i komukoliv, kdo vezme proti režimu do ruky zbraň, ale rovněž také z důvodu sympatií s Národní radou, které hrozilo rozdělení libyjskou armádou, přikročilo mezinárodní společenství na půdě OSN k jednání o reakci na tuto krizi.⁶⁰

3.2.2. Jednání o R2P v Radě bezpečnosti OSN

Dne 23. února 2011 generální tajemník OSN Pan Ki-mun připomněl libyjské vládě, stejně jako Radě bezpečnosti OSN, jejich odpovědnost za ochranu ohrožených civilistů. Na rozdíl od Muammara Kaddáfího členské státy na tuto výzvu zareagovaly. Dne 25. února Rada OSN pro lidská práva přijala rezoluci odsuzující „hrubé a

---

⁶⁰ Bellamy a Williams, „The New Politics of Protection?“, 838.

systematické porušování lidských práv“ a důrazně vyzvala „libyjskou vládu aby dostala své zodpovědnosti za ochranu vlastních obyvatel.“⁶¹ O den později Rada bezpečnosti OSN přijala rezoluci č. 1970, požadující okamžité ukončení násilí.⁶² Regionální organizace reagovaly rovněž: Liga arabských států pozastavila 22. února členství Libye v této organizaci, Africká unie odsoudila 23. února „nevybíravé a nadměrné používání síly a smrtících zbraní proti pokojným demonstrantům,“⁶³ Rada pro spolupráci v Perském zálivu 8. března požádala Radu bezpečnosti OSN o zavedení bezletové zóny z důvodu ochrany civilistů. Nejdůležitějším se pak stal apel Ligy arabských států ze dne 12. března 2011, požadující rovněž zřízení bezletové zóny. Tento požadavek byl později považován za podmínku pro přijetí rezoluce 1973 a skutečně naklonil váhy ve prospěch těch, kteří prosazovali užití donucovacích opatření.⁶⁴

Rezoluce 1973 byla schválena RB OSN dne 17. března 2011. Při hlasování souhlas vyjádřilo deset členů RB, zbylých pět absentovalo⁶⁵. Vzhledem k tomu, že žádný členský stát nevznesl veto, byl dokument přijat. Rezoluce 1973 odsoudila stupňující se porušování lidských práv a násilí páchané na libyjském lidu. Dále explicitně konstatovala, že tolerování kroků Kaddáfího vlády by mělo za následek další ztráty na životech. Jako opatření proti tomu rezoluce zaváděla bezletovou zónu nad Libyí, která měla zabránit vládním leteckým jednotkám, aby pokračovaly v bombardování. Rezoluce 1973 rovněž autorizovala užití „všech potřebných prostředků“, aby byla bezletová zóna dodržena.⁶⁶

Vitalij Čurkin ruskou absencí na hlasování zdůvodnil tím, že Rusko nedostalo jasnou odpověď na to, jak bude bezletová zóna vynucována a jaká budou pravidla zapojení sil. Podobné pochyby vyslovila rovněž Čína. Německo vyjádřilo obavu z rozpoutání zdlouhavého konfliktu s negativním vlivem na celý region. Indie nehlasovala kvůli nejasnému definování vynucovacích prostředků a Brazílie z obavy, že výsledek rezoluce by civilnímu obyvatelstvu mohl přinést více zlého než dobrého.⁶⁷

Všeobecně je tento moment považován za první legalizaci užití síly s mandátem Rady bezpečnosti OSN, normativně odůvodněnou principem Responsibility to Protect.

---

⁶¹ S-15/1, 25. 2. 2011.

⁶² S/RES/1970, 26. 2. 2011.

⁶³ AU dokument PSC/PR/COMM(CCLXI), 23. 2. 2011.

⁶⁴ Matthias Dembinski a Theresa Reinold, „Libya and the Future of the Responsibility to Protect – African and European Perspectives,“ *Peace Research Institute Frankfurt*, 2011, 6-7.

⁶⁵ Pro byly: Bosna a Hercegovina, Kolumbie, Francie, Gabon, Libanon, Nigérie, Portugalsko, Jihoafrická republika, Velká Británie a Spojené státy. Hlasování se zdržely: Brazílie, Čína, Německo, Indie a Rusko.

⁶⁶ S/RES/1973, 17. 3. 2011.

⁶⁷ SC/10200, 17. 3. 2011.

3.2.3. Vojenská intervence na základě R2P

Především Francie a Velká Británie se ujaly vůdčí role, aby prosadily vojenskou intervenci jako jediné řešení, které skutečně zabránilo dalším násilnostem páchaným na obyvatelích Libye. Nečinnost by podle jejich představitelů rovněž diskreditovala rezoluce OSN a důvěryhodnost mezinárodního společenství. Spojené státy se po zkušenostech z Afghánistánu a Iráku k intervenci stavěly poněkud vlažněji, nicméně nakonec i americká administrativa souhlasila s participací na intervenci.⁶⁸

Vojenská intervence byla zahájena 19. března 2011, bezprostředně po přijetí Rezoluce 1973, a její realizací bylo pověřeno NATO. Zpočátku měla být kampaň zaměřena na zničení libyjské protivzdušné obrany a těžkých zbraní libyjských jednotek, nacházejících se v blízkosti měst bráněných Národní radou. Letecké údery rychle zastavily postup libyjské armády u města Bengházi a otevřely cestu pro protiútok povstaleckých sil. NATO deklarovalo, že jeho operace bude omezena na prosazení Rezoluce 1973 a bude ukončena, jakmile libyjská vláda naplní tři požadavky: ukončení útoků v civilisty zalidněných oblastech, stáhnutí všech vojenských sil do základen a povolení neomezeného humanitárního přístupu.⁶⁹ Navzdory těmto ujištěním však NATO nepůsobilo dojmem nestranného ochránce civilistů, neboť v akci pokračovalo až do svržení libyjského režimu. Přes různé mediátorské mise vedené Africkou unií či Ruskem ztroskotalo zprostředkování příměří na neslučitelnosti stran konfliktu – zatímco Národní rada jako podmínku pro příměří požadovala rezignaci Kaddáfího, ten to odmítal a požadoval nejprve příměří a následně politické reformy. Bez dosažení příměří však NATO pokračovalo ve svých akcích proti libyjské armádě: byly rozšířeny cíle bombardování a došlo k útokům na důležité objekty režimu, jako byl například hlavní vládní areál v centru Tripolisu, kde se dříve skrýval Kaddáfí a jeho rodina. I nejdůležitější členové NATO, představitelé Velké Británie, Francie a USA, dali najevo, že jejich politickým cílem bylo odstranění režimu Muammara Kaddáfího. Barack Obama, David Cameron a Nicolas Sarkozy ve společném vyjádření argumentovali pro zásah NATO tím, že „je nemožné představit si budoucnost Libye s Kaddáfím u moci. [...] Dokud je Kaddáfí u moci, NATO a jeho koaliční partneři musí udržovat své operace tak, aby civilisté byli nadále chráněni, a tlak na režim narůstal.“⁷⁰ Státy NATO rovněž poskytly přímou

---

⁶⁸ Janzekovic a Silander, *Responsibility to Protect and Prevent*, 110-113.

⁶⁹ „Statement on Libya Following Berlin Working Lunch,“ *NATO*, 14. 4. 2011, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_72544.htm.

⁷⁰ Barack Obama, David Cameron, a Nicolas Sarkozy, „Libya’s Pathway to Peace,“ *The New York Times*, 14. 4. 2011, <http://www.nytimes.com/2011/04/15/opinion/15iht-edlibya15.html> (přístup 27. 7. 2015).

vojenskou podporu povstaleckým silám tím, že jim zajistily vojenský výcvik. Francie dokonce porušila zbrojní embargo a dodávala této straně konfliktu bojovou techniku.⁷¹

3.2.4. Ruský nesouhlas s vojenskou intervencí

Ruská federace se stavěla proti intervenci od počátku debaty. Společně s Čínou sice souhlasily s nutností chránit životy civilistů, nicméně toho chtěly dosáhnout bez použití vojenské síly a především bez narušení státní suverenity Libye. Rezoluce č. 1970 sice byla schválena jednomyslně všemi členy RB OSN, ruský vyslanec při OSN Vitalij Čurkin však veřejně prohlásil: „Urovnání situace v Libyi je možné pouze skrze politické prostředky. [...] Silové akce by v Libyi mohly pouze zhoršit situaci.“⁷²

Když se 17. března 2011 projednávala v Radě bezpečnosti OSN rezoluce č. 1973, požadující okamžité příměří v Libyi a povolující mezinárodnímu společenství použít všechny prostředky k sjednání míru a ochraně civilního obyvatelstva, Ruská federace sice tuto rezoluci přímo nepodpořila, nicméně během jejího schvalování se zdržela hlasování, čímž její přijetí umožnila.

Moskva však vzápětí byla vývojem událostí v Libyi nepříjemně překvapena: snahu o změnu režimu a vložení se do situace po boku jedné z válčících stran považovala Ruská federace za překročení mandátu dojednaného na půdě OSN. Vladimir Putin opakovaně prohlásil, že poté, co se Rusko zdrželo hlasování o této rezoluci a mlčky tak souhlasilo se zavedením bezletové zóny nad Libyí, podvedl je Západ tím, že podmínky této tiché dohody překročil.⁷³ Oficiální kritika ruských představitelů se zaměřila na odsouzení nedodržení bezletové zóny, neboť dle ruského postoje bylo dohodnuto, že jediným legitimním cílem letectva mohou být vojenská letadla libyjské vlády, zatímco vzdušný prostor nesmí být využit k útoku na pozemní cíle, k čemuž během intervence došlo.⁷⁴ Vladimir Putin zpětně rezoluci Rady bezpečnosti OSN charakterizoval jako

---

⁷¹ Dembinski a Reinold, „Libya and the Future of the Responsibility to Protect – African and European Perspectives,“ 7-8.

⁷² S/PV.6491, 26. 2. 2011.

⁷³ „The Transcript of the Meeting of Vladimir Putin with Danish Prime Minister Lars Rasmussen,“ *MFA of Russia*, 26. 4. 2011, <http://archive.premier.gov.ru/eng/visits/world/14991/events/14996/> (přístup 27. 7. 2015).

⁷⁴ „Bloomberg Full Transcript Of Sergey Lavrov Interview, June 1, 2011,“ *MFA of Russia*, 6. 2. 2011, http://archive.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/bb345b48652d15e7c325782c002f506c!OpenDocument (přístup 27. 7. 2015).

„vadnou a chybnou“ a dodal, že „dovoluje všechno a připomíná středověké výzvy ke křížovým výpravám. [...] Efektivně dovoluje zásah do suverénního státu.“⁷⁵

3.3. Rusko a syrská občanská válka

Syrská krize začala v březnu 2011, kdy, inspirování vlnou protestů šířící se po muslimském světě, začali demonstranti v Sýrii požadovat ukončení vlády strany Baas, která se držela u moci již bez mála padesát let, a odstoupení prezidenta Bašára al-Asada. Z přetrvávajících protestů proti režimu se pak v průběhu roku 2011 stala občanská válka, v níž naproti sobě stáli na jedné straně přívrženci syrské vlády a na druhé koalice opozičních sil reprezentovaná Syrskou národní radou. Mezinárodní organizace, zejména Liga arabských států, se opakovaně snažily sjednat v tomto konfliktu příměří. Vzhledem k eskalaci střetů mezi soupeřícími stranami, násilí na civilním obyvatelstvu, počtu válečných uprchlíků a neschopnosti dosáhnout kompromisu na vnitropolitické úrovni se touto situací začalo zabývat i OSN.

3.3.1. Cesta k ruskému vetu – poučení z Libye

Během eskalace krize v Sýrii na jaře 2011 se Rusko snažilo vyhnout libyjskému scénáři, ke kterému by mohlo vést srovnávání těchto dvou konfliktů. Proto od začátku proklamovalo, že se syrský případ od Libye diametrálně liší. Ruský ministr zahraničních věcí Sergej Lavrov prohlásil, že situace v Sýrii nepředstavuje hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost. Ve snaze o vyřešení konfliktu bez vnějšího zásahu se ruská vláda také zasazovala o prosazení demokratizujících reforem v Sýrii, k čemuž využila dialogu s prezidentem Bašárem al-Asadem. Příslib zrušení výjimečného stavu, který v zemi platil od nástupu strany Baas v roce 1963, sepsání nové ústavy a propuštění politických vězňů pak Rusko vnímalo jako dostatečný argument k tomu, aby syrská opozice zasedla s Asadem k jednacímu stolu. Lavrov možnost zahraniční intervence v červnu 2011 odmítl slovy: „Není v zájmu nikoho posílat zprávy opozici v Sýrii nebo kdekoli jinde, že pokud odmítne všechny rozumné nabídky, přijdeme a pomůžeme jí, jako to děláme v Libyi. Bylo by to velmi špatné a velmi nebezpečné poselství. Takže doufám, že libyjský případ zůstane jedinečný.“⁷⁶

---

⁷⁵ „Putin Likens UN Security Council Resolution on Libya to a Medieval Crusade,“ *Global Research*, <http://www.globalresearch.ca/putin-likens-un-security-council-resolution-on-libya-to-a-medieval-crusade/23833> (přístup 27. 7. 2015).

⁷⁶ „Full Transcript Of Sergey Lavrov Interview,“ *MFA of Russia*, 1. 6. 2011, http://archive.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/bb345b48652d15e7c325782c002f506c!OpenDocument (přístup 27. 7. 2015).

Přestože k většině slibovaných reforem ve skutečnosti nedošlo a násilí v Sýrii se v průběhu roku 2011 stupňovalo, Rusko se drželo své pozice odpůrce jakéhokoli zásahu do syrských záležitostí a stalo se tak diplomatickým štítem Asadova režimu na mezinárodní scéně.

3.3.2. Snahy o přijetí rezoluce v OSN

Poprvé se Rada bezpečnosti sešla kvůli Sýrii v říjnu 2011. Již první pokus o vydání rezoluce „silně odsuzující pokračování závažného a systematického porušování lidských práv a použití síly proti civilistům syrskými autoritami,“⁷⁷ jejímž iniciátorem byla Francie, Německo, Portugalsko a Spojené království, byl zmařen čínským a ruským vetem. Přestože stejně jako ostatní členové Rady bezpečnosti i ruská delegace vyjádřila velké znepokojení nad humanitární krizí v Sýrii, při zdůvodňování svého veta prohlásila, že její krok odráží „ani ne tak otázku přijatelnosti znění, jako střet politických přístupů.“⁷⁸ Rusko především odsoudilo vyznění rezoluce, která byla jednostranně namířena proti syrskému režimu a nereflekovala násilí páchané opozicí. Podle Ruska totiž události v Sýrii přesvědčivě prokazovaly, že část opozice se radikalizovala a neváhala využívat teroristických taktik. Rusko dále zdůraznilo, že před ukvapenými kroky ze strany mezinárodního společenství upřednostňuje dialog – poukázalo na to, že jedná s Damaškem a vyzývá syrské vedení k urychlenému provedení změn, a rovněž jedná „s konstruktivními vlasteneckými skupinami syrské opozice, které se obávají o osud své země a které uvedli, že nechtějí žádné cizí vměšování do jejich vnitřních záležitostí.“⁷⁹ Touto formulací dalo Rusko najevo, že považuje opozici za roztržštěnou a jen některé z jejích složek jsou hodné důvěry.

Vitalij Čurkin při odůvodnění ruského veta rovněž odkázal k nutnosti respektovat státní suverenitu: „Podstatnou skutečností je fakt, že v srdci ruského a čínského stanoviska byla zákonitost respektování státní suverenity a územní celistvosti Sýrie, jakož i zásady nevměšovat se, vojensky ani jinak, do jejich záležitostí; princip jednoty syrského lidu; upuštění od konfrontací; a výzva pro všechny k nestrannému a komplexnímu dialogu zaměřenému na dosažení civilního míru a národní dohody skrze reformy společensko-ekonomického a politického života v zemi.“⁸⁰

---

⁷⁷ S/2011/612, 4. 10. 2011.

⁷⁸ S/PV.6624, 4. 10. 2011.

⁷⁹ S/PV.6627, 4. 10. 2011.

⁸⁰ Ibid.

Přestože si Rusko nepřálo, aby se Libye a Sýrie dávaly do souvislostí, neodpustilo si při obhajobě svého veta poznámku na úkor libyjské intervence: „Požadavek rychlého zastavení palby se změnil v plnohodnotnou občanskou válku, jejíž humanitární, sociální, ekonomické a vojenské důsledky přesahují hranice libyjského státu. Situace se v souvislosti s bezletovou zónou proměnila v bombardování ropných rafinérií, televizních stanic a dalších civilních míst. Zbrojní embargo se proměnilo v námořní blokádu západu Libye, včetně blokády humanitárních potřeb. [...] Tento typ předlohy by měl být z globálních praktik vyloučen jednou provždy.“⁸¹

Při dalším pokusu Rady bezpečnosti o přijetí rezoluce odsuzující násilí v Sýrii, který proběhl v únoru 2012, opět vznesly Rusko a Čína právo veta. Argumentace Ruska zůstávala stejná: nebylo spokojeno s jednostranným odsouzením Asadova režimu a požadovalo dialog spíše než výhrůžky. Vitalij Čurkin tentokrát však již explicitně vyjádřil nedůvěru vůči úmyslům mezinárodních partnerů Ruska: „Od samého počátku syrské krize někteří vlivní členové mezinárodního společenství, včetně některých sedících u tohoto stolu, podkopávají jakékoliv možnosti politického urovnání, volají po změně režimu, podporují opozici proti vládě, vyžívají provokace a podpory ozbrojených bojů.“⁸²

Ruská argumentace ovšem rovněž směřovala k tomu, že případný pád vládnoucího režimu (ať už s přímou vojenskou pomocí zvenčí, nebo jen díky nevojenské podpoře opozice), by nemusel přinést konec násilí, ale naopak by mohl celou situaci ještě zhoršit, poukazujíc tak na nízký předpoklad rozumné šance na úspěch, která je rovněž jedním z kritérií stanovených komisí ICISS pro zásah z důvodu Responsibility to Protect.⁸³

3.3.3. Ruská snaha o roli mediátora v syrském konfliktu

Jak bylo řečeno výše, stěžejním argumentem Ruska tedy byla v syrské krizi otázka vyčerpání všech prostředků pro dosažení dohody. Podle přesvědčení Moskvy k tomu nedošlo, neboť nebyla projevována dostatečná snaha o realizaci dialogu mezi stranami konfliktu. Že je s Bašárem al-Asadem možné jednat, se potvrdilo několik týdnů po událostech 21. srpna 2013, kdy došlo na předměstí Damašku k užití chemických zbraní.

Zda tyto zbraně byly použity syrskou vládou, se okamžitě stalo předmětem sporů. Rusko vyjádřilo názor, že útoky byly zinscenovány opozicí, aby podnítily zásah Západu

---

⁸¹ Ibid.

⁸² S/PV.6711, 4. 2. 2012.

⁸³ Pavel K. Baev, „Not Everything Is Wrong with Russia’s Syria Strategy,“ *PONARS Eurasia*, Policy Memo 4/2013, 2-3.

proti Asadovu režimu.⁸⁴ Většinové přesvědčení, že chemické útoky má na svědomí vládnoucí režim, vyjádřily mezi jinými Spojené státy americké, Francie i Velká Británie.⁸⁵ Tento incident vyvolal na mezinárodní scéně opět pocit morální odpovědnosti a volání po západní intervenci, přesto se ale hlavním mezinárodním hráčům do vojenského zásahu nejspíše příliš nechtělo. Když se 29. srpna ukázalo, že Dolní sněmovna Spojeného království návrh vlády Davida Camerona na vojenskou intervenci nepodpoří, začal nad schválením útoku váhat i americký Kongres.

Během této periody „přešlapování na místě“, kdy nebylo jasné, zda k intervenci dojde nebo ne, překvapilo Rusko iniciativou diplomatického řešení krize, které by umožnilo vyhnout se vojenskému zásahu. Dne 9. září Sergej Lavrov na tiskové konferenci prohlásil: „Dnes jsme v Moskvě vedli jednání se syrským ministrem zahraničí Walidem al-Muallemem. Po jejich skončení jsme obdrželi zprávu, že americký ministr zahraničí John Kerry oznámil, že útoku na Sýrii by mohlo být zabráněno, pokud Damašek zpřístupní všechny své chemické zbraně mezinárodnímu společenství. Nevíme, zda Syrská arabská republika bude souhlasit, ale pokud mezinárodní kontrola nad chemickými zbraněmi umožní předejít vojenským úderům, okamžitě zahájíme práci s Damaškem. [...] Naši nabídku jsme již předali syrskému ministru zahraničí Walidu al-Muallemovi, který je v Moskvě. Očekáváme rychlou a pozitivní odpověď.“⁸⁶

Bašár al-Asad se nenacházel v pozici, kdy by si mohl dovolit odmítnout přijetí tohoto řešení. Takovým krokem by si znepřátelil svého nejsilnějšího spojence Putina a zároveň na sebe přivolal vojenskou agresi ze strany USA. Výměna chemických zbraní – užitečných jen pro pozemní operace, zatímco Sýrii hrozil vzdušný útok – za příslib neintervence garantovaný Ruskem, byla pro syrského prezidenta obchodem, se kterým nemohl příliš polemizovat.⁸⁷

Na základě této dohody pak byla v Radě bezpečnosti OSN dne 27. září 2013 jednohlasně přijata rezoluce č. 2118 stanovující rámec pro eliminaci syrských

---

⁸⁴ Shaun Walker, „Vladimir Putin Expresses Doubts over Syria’s Disposal of Chemical Weapons,“ *The Guardian*, 19. 9. 2013, <http://www.theguardian.com/world/2013/sep/19/vladimir-putin-doubts-syria-plan-weapons> (přístup 20. 7. 2015).

⁸⁵ Ian Black, „Syria Chemical Attack: The Intelligence Dossiers,“ *The Guardian*, 3. 9. 2013, <http://www.theguardian.com/world/graphic/2013/sep/03/syria-chemical-weapons-dossiers-compared> (přístup 20. 7. 2015).

⁸⁶ „Announcement by the Russian Foreign Minister Sergey Lavrov for the Mass Media Regarding the Situation with Syrian Chemical Weapons, Moscow,“ *MFA of Russia*, 9. 9. 2013, http://archive.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/1bddbf28ad26f1bd44257be3004c5c1b!OpenDocument (přístup 20. 7. 2015).

⁸⁷ Paul Salem, „Who Won in the Syrian Weapons Deal?,“ *Carnegie Middle East Center*, 19. 9. 2013, <http://carnegie-mec.org/2013/09/19/who-won-in-syrian-weapons-deal> (přístup 20. 7. 2015).

chemických zbraní.⁸⁸ Rusko se díky tomuto vyřešení situace vymanilo ze své pozice pouhého „záškodníka“ proti krokům Západu. Navíc se mu podařilo ve shodě se svými dlouhodobými zájmy a postoji zabránit americké intervenci.⁸⁹

Rezoluce RB OSN odsuzující syrské státní autority za užívání násilí proti obyvatelům země, které do dnešního dne byly navrženy již celkem čtyři (říjen 2011, únor 2012, červenec 2012, květen 2014), však Rusko vždy vetovalo.

3.3.4. Ruské zájmy v Sýrii?

V souvislosti s ruským „ne“ intervenci do Sýrie se objevilo mnoho spekulací o důvodech, které za tímto rozhodnutím stály. Častým názorem v komentářích věnujících se ruské podpoře Asadova režimu bylo tvrzení, že zahraniční politika Ruské federace se vůči Sýrii řídí především pragmatickými ekonomickými kalkuly, v nichž hrají hlavní roli zbraně a energetika.

Tyto argumenty se mohou zdát nadsazené vzhledem k faktu, že ruské dodávky zbraní do Sýrie představovaly v roce 2011 pouhých 5 % celkového ruského vývozu. Moskva si navíc byla vědoma toho, že Damašek, jen stěží splní své finanční závazky.⁹⁰ Pokračující dodávky zbraní tak pro Rusko hrály roli spíše ze strategického hlediska: instalace sofistikované ruské protivzdušné obrany na syrském území může sloužit jako odstrašující prostředek proti intervenci do Sýrie a její přítomnost také komplikuje zavedení bezletové zóny v syrském vzdušném prostoru, stejně jako protilodní střely ruské výroby mohou pomoci zabránit snahám o zásobování rebelů po moři nebo uvalení námořního embarga na syrský režim.⁹¹

Kromě prodeje zbraní Rusko se Sýrií pojí hospodářsky také energetika, neboť na syrském území operuje vícero ruských společností distribuujících zemní plyn a ropu. Syrské zásoby zemního plynu i ropná produkce jsou ale nižší v porovnání s hlavními energetickými státy na Blízkém východě a v Perském zálivu, kterým se Rusko kvůli svému postoji k syrské krizi vzdálilo. Z energetického hlediska tedy není spojení se Sýrií pro Rusko stěžejní.⁹²

---

⁸⁸ S/RES/2118, 27. 9. 2013.

⁸⁹ Dmitri Trenin, „Putin’s Syrian Game Plan,“ *Carnegie Moscow Center*, 7. 10. 2013, <http://carnegie.ru/2013/10/07/putin-s-syrian-game-plan> (přístup 20. 7. 2015).

⁹⁰ Howard Gethin a Alexander Stelliferovsky, „Russia Picks Politics Over Syria Arms Exports / Sputnik International,“ 10. 7. 2012, <http://sputniknews.com/analysis/20120710/174530767.html> (přístup 20. 7. 2015).

⁹¹ Roy Allison, „Russia and Syria: Explaining Alignment with a Regime in Crisis,“ *International Affairs* 89 (4/2013): 806.

⁹² Ibid.

V neposlední řadě je nutné zmínit též ruskou námořní základnu ve městě Tartus, která byla vybudována v roce 1971. Význam této základny však bývá přeceňován. Nejedná se o přístaviště ruských plavidel, ale pouze o stanoviště materiální a technické podpory lodím Černomořské flotily, které jim tak šetří cestu zpět do jejich základny v Sevastopolu. Základnu v Tartu představují mola schopná hostit čtyři lodě (avšak žádné z hlavních válečných plavidel ruské flotily, neboť jejich délka přesahuje kapacitu této základny) a technické zázemí obsluhované 50 vojáky. Význam tohoto zařízení je tak spíše symbolický, jedná se o poslední zázemí ruské armády mimo země bývalého SSSR a navíc jedinou základnu ve Středozemním moři.⁹³

Obecně lze říci, že vzájemnému obchodu s ropou a zbraněmi, stejně jako ruské námořní základně v Tartu, bývá obvykle připisován příliš velký význam. Tyto faktory hrají v ruské zahraniční politice spíše jen marginální roli.

3.4. Ruská anexe poloostrova Krym

Posledním případem, kdy došlo na mezinárodní scéně k debatě o principu Responsibility to Protect a jeho využití pro vyslání vojsk na území svrchovaného státu, byla situace spojená s ruským angažmá na Krymu v roce 2014.

3.4.1. Status Krymu do ukrajinské krize

Poloostrov Krym byl součástí Ruska od jeho dobytí Kateřinou Velikou v roce 1783 do roku 1954, kdy byl předán Ukrajině. Dekret o převedení Krymské oblasti z Ruské SFSR do Ukrajinské SSR vypracovalo prezidium Nejvyššího sovětu SSSR a 25. 1. 1954 byl tento projekt schválen předsednictvem ÚV KSSS. Následně byl přijat parlamenty obou republik i Sovětského svazu a teritoriální změna byla zanesena do ústav daných subjektů. Celý transfer tedy nebyl jednorázovým aktem generálního tajemníka Nikity Chruščova, jak bývá občas popisován, ale procesem trvajícím pět měsíců – od ledna do června 1954.⁹⁴ Pokud jde o důvody vedoucí k tomuto převodu území, podle oficiálních dokumentů bylo postoupení Krymu „ušlechtilým činem ze strany ruského lidu“ u příležitosti 300. výročí sjednocení Ukrajiny s Ruskem (odkaz na smlouvu z Perejeslavi

---

⁹³ Dmitri Trenin, „The Mythical Alliance: Russia’s Syria Policy,“ *Carnegie Moscow Center - Carnegie Endowment for International Peace*, 2/2013.

⁹⁴ Kasim Kamer, „Why Did Russia Give Away Crimea Sixty Years Ago?,“ *Wilson Center*, 2014, <http://www.wilsoncenter.org/publication/why-did-russia-give-away-crimea-sixty-years-ago#> (přístup 20. 7. 2015).

podepsanou v roce 1654), k němuž přispívala skutečnost, že Krym je vzhledem k územní blízkosti s Ukrajinou provázán hospodářsky, zemědělsky i kulturně.⁹⁵

Krym se tak stal součástí Ukrajiny, i když většinu jeho osídlení tvořilo ruský hovořící obyvatelstvo: podle sčítání lidu v roce 1959 žilo na Krymu 858 tisíc Rusů a jen 268 tisíc Ukrajinců.⁹⁶ Krymští Tataři, kteří byli osvobozeni z pracovních táborů Chruščovovým výnosem v roce 1956, se na poloostrov směli vracet až od roku 1988. Když na přelomu osmdesátých a devadesátých let začalo za Gorbačovovy éry docházet k národnostním tenzím po celém Sovětském svazu, také obyvatelé Krymu se začali ozývat a zasazovat o svá práva. A protože mezi převážně ruským obyvatelstvem existovaly tendence ke znovupřipojení k Rusku, stalo se vyhlášení Autonomní republiky Krym kompromisem, jenž měl za cíl udržet poloostrov v rámci Ukrajiny. AR Krym vznikla na základě referenda ze dne 21. ledna 1991, v té době ještě jako součást Ukrajinské SSR.⁹⁷ Z rámce republiky bylo vyňato město Sevastopol, jež získalo zvláštní status a podléhalo přímo kyjevské vládě. V referendu o deklaraci ukrajinské nezávislosti pak obyvatelé Krymu hlasovali kladně, přestože s nejnižším nadpolovičním rozdílem z celé země.⁹⁸

Především první polovina 90. let, kdy nebylo jasně definováno rozdělení pravomocí ani stanovena míra závislosti mezi Kyjevem a Simferopolem, byla poznamenána velmi napjatými vztahy. Odstředivé politické síly, prosazující příklon poloostrova k Rusku, byly podporovány Moskvou, neboť i na půdě ruského parlamentu probíhaly intenzivní debaty o legalitě předání poloostrova Ukrajině v roce 1954. V únoru 1994 byl na Krymu dokonce zaveden úřad prezidenta a vítězem voleb se stal silně proruský Jurij Meškov. Spory mezi ukrajinskými a místními autoritami vyeskalovaly v roce 1995 až k zásahu OBSE, která zorganizovala v Locarnu jednání u kulatého stolu. V té době Ruská federace aktivně podněcovala konflikt rozdáváním ruských pasů a občanství obyvatelům poloostrova. Ukrajinské vládě se nakonec podařilo dojednat suspendování Meškova, který začal být se svými autokratickými sklony přítěží i samotnému krymskému parlamentu. K uklidnění situace nakonec došlo až po schválení

---

⁹⁵ Transkript zasedání prezidia Nejvyššího sovětu SSSR dne 19. 2. 1954, dostupné na <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/119638> (přístup 20. 7. 2015).

⁹⁶ Lewis Siegelbaum, „1954: The Gift of Crimea,“ *Seventeen Moments in Soviet History*, <http://soviethistory.macalester.edu/index.php?page=subject&SubjectID=1954crimea&Year=1954> (přístup 20. 7. 2015).

⁹⁷ Pro 93,3 %, proti 5,6 %, celková účast 81, 4 % z 1.770.841 obyvatel.

(zdroj: <http://www.kianews.com.ua/page/krymskaya-avtonomiya-23-goda-spustya-kak-sberegli-mir-i-nepustili-v-dom-voynu>, přístup 20. 7. 2015).

⁹⁸ Pro 54, 2 % voličů AR Krym, celkově pro 90, 3 % voličů.

(zdroj: <http://www.ukrweekly.com/old/archive/1991/499101.shtml>, přístup 20. 7. 2015).

ukrajinské ústavy v červnu 1996, která jasně definovala status AR Krym, její správní zřízení i vztah mezi Simferopolem a vládou v Kyjevě.⁹⁹

3.4.2. Osud Krymu po ukrajinském Majdanu

Vývoj Krymu, obývaného zhruba dvěma miliony lidí, z nichž 58 % tvořili Rusové, 24 % Ukrajinci a 12 % krymští Tataři,¹⁰⁰ nabral nový směr v roce 2014. Na počátku stála náhlá změna názoru ukrajinského prezidenta Janukovyče, který se v listopadu 2013 rozhodl nepodepsat na Vilniuském summitu Asociační dohodu s Evropskou unií. To vyvolalo masové protesty proti Janukovyčovi i ruskému nátlaku, které se vzápětí rozšířily do větších měst po celé zemi. V důsledku Euromajdanu, jak bylo protestní hnutí podle centra dění – kyjevského náměstí Majdan Nezaležnosti (Náměstí Nezávislosti) – pojmenováno, rezignovala v Kyjevě v lednu vláda Mykoly Azarova a posléze z Ukrajiny uprchl i prezident Viktor Janukovyč. Když se následně moci ujala proevropská vláda Arsenije Jaceňuka a dočasným prezidentem se stal Oleksandr Turčynov, došlo tím ke změně kurzu z hlediska mezinárodního směřování země a posunu od proruské orientace k příklonu k Evropské unii.

Po této změně vlády vypukly na východě země a na Krymu opačně zaměřené protesty. Přispělo k nim i to, že jedním z prvních projednávaných témat nových představitelů Ukrajiny bylo zrušení jazykového zákona, který v některých územních jednotkách legalizoval vedle ukrajinštiny jako úřední jazyk také ruštinu. Tento návrh nebyl sice později přijat, přesto vyvolal bouřlivé demonstrace ruskojazyčného obyvatelstva. Především ale k chaosu a vyostření situace přispívala ruskojazyčná média i oficiální diskurz Moskvy, referující o situaci na Ukrajině jako o *fašistické hysterii*, *nelegitimním puči* proti prezidentu Janukovyčovi, *řádění extrémně pravicové junty* apod. Z takovýchto interpretací událostí mohli ruští a rusky hovořící obyvatelé Ukrajiny skutečně nabýt dojmu, že jim od nové vlády hrozí nebezpečí či útlak.¹⁰¹

Ve stejné době se na poloostrově začaly objevovat jednotky neoznačených vojáků hlásící se ke krymské domobraně. Stále aktivnější proruské skupiny, nepochybně podporované Kremlm, a to nejen na dálku, ale i přímo na místě, na konci února obsadily budovy klíčových institucí, včetně krymského parlamentu, budovy vlády, letiště i

---

⁹⁹ Doris Wydra, „The Crimea Conundrum: The Tug of War Between Russia and Ukraine on the Questions of Autonomy and Self-Determination,“ *International Journal on Minority and Group Rights* 10, no. 2 (2/2004): 115-117.

¹⁰⁰ John Biersack a Shannon O’Lear, „The Geopolitics of Russia’s Annexation of Crimea : Narratives, Identity, Silences, and Energy,“ *Eurasian Geography and Economics* 55, no. 3 (12/2014): 250.

¹⁰¹ *Ibid.*, 252-254.

přístavy. Na předních postech AR Krym se ocitli proruský orientovaní lídři, kteří odmítli uznat legitimitu nové kyjevské vlády a rozhodli o uskutečnění referenda o budoucnosti Krymu. Dne 1. března 2014 Vladimir Putin požádal Radu federace, horní komoru ruského parlamentu, aby mu udělila pravomoc vyslat do země vojáky na ochranu etnických Rusů. Ruská vojska pak obsadila poloostrov bez jediného výstřelu.¹⁰²

Dne 6. března 2014 Krymský parlament hlasoval o vystoupení z Ukrajiny a požádal o přičlenění k Rusku. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno referendem ze dne 16. března, kdy 97 % z 83 % zúčastněných voličů hlasovalo pro přidružení poloostrova k Ruské federaci.¹⁰³ Toto referendum podle pozorovatelů neproběhlo podle regulí a bylo zmanipulováno. Přesto následujícího dne byla vyhlášena Republika Krym, jejíž začlenění do Ruské federace Vladimir Putin stvrdil svým podpisem dne 18. března 2014. Město Sevastopol získalo status federálního města.

3.4.3. Zdůvodnění vyslání vojsk

Moskva však ještě svou operaci musela ospravedlnit. Primárním argumentem Kremlu byla nutnost ochrany ruských státních příslušníků na Ukrajině. Vladimir Putin v telefonickém rozhovoru s Barackem Obamou již 2. března, tedy den poté, co Duma schválila vyslání vojsk na Krym, vyjádřil obavu z ohrožení života a zdraví ruských občanů a rusky mluvících obyvatel této oblasti.¹⁰⁴

Tento argument pak Putin více rozvedl na tiskové konferenci dne 4. března 2014, kde poprvé vysvětlil základ legitimacy pro intervenci na Krymu. Svržení Janukovyče podle něj představovalo protiústavní převrat a ozbrojené převzetí moci, a to navzdory prezidentově ochotě vzdát se moci, jak požadovala ukrajinská opozice. Vzestup „reakčních, nacionalistických a antisemitských sil“ ohrožoval životy rusky hovořících obyvatel a dalších civilistů, a „podkopával demokracii v zemi.“ Rusko zasáhlo v reakci na přímé povolání legitimním prezidentem, aby „chránilo životy, svobodu a zdraví občanů Ukrajiny.“¹⁰⁵

Na tiskové konferenci 18. března, tedy v den, kdy byly Republika Krym a Federální město Sevastopol oficiálně začleněny do Ruské federace, Vladimir Putin

---

¹⁰² Karagiannis, „The Russian Interventions in South Ossetia and Crimea Compared,“ 408.

¹⁰³ „Crimea Declares Independence, Seeks UN Recognition,“ *RT*, 17. 3. 2014, <http://rt.com/news/crimea-referendum-results-official-250/> (přístup 23. 7. 2015).

¹⁰⁴ „Telephone Conversation with US President Barack Obama,“ *President of Russia Website*, 2. 3. 2014, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20355> (přístup 23. 7. 2015).

¹⁰⁵ „Vladimir Putin, Press Conference on the Situation in Ukraine,“ *President of Russia Website*, 4. 3. 2014, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20366> (přístup 23. 7. 2015).

v souvislosti s ochranou obyvatel vyřkl i skrytou pohružku do budoucna: „Miliony Rusů a ruský mluvících lidí žijí na Ukrajině a budou v tom pokračovat. Rusko bude vždy hájit jejich zájmy za pomoci politických, diplomatických a právních prostředků. Ale mělo by být především v zájmu Ukrajiny zajistit, aby práva a zájmy těchto lidí byly plně chráněny. To je zárukou ukrajinské státní stability a územní celistvosti.“¹⁰⁶ Oficiálně tedy Ruská federace vyslala na Krym několikatisícové vojenské jednotky v souladu s právem chránit ruské obyvatelstvo. Armáda rovněž dohlédla na hladký průběh referenda, ovšem na další osud poloostrova neměla její přítomnost údajně vliv.¹⁰⁷

3.4.4. Oprávněnost vojenské intervence

Rozmístěním vojáků na Krymu Rusko porušilo mezinárodní právo dle stanov OSN a změnou hranic také Budapešťské memorandum z roku 1994, v němž garantovalo ukrajinskou teritoriální celistvost. Naprostá většina mezinárodního společenství postup Ruské federace odsoudila a tento krok, stejně jako následné připojení Krymu k Ruské federaci, vidí jako neoprávněný.

Na Krymu předně nedošlo k žádnému použití síly proti etnickým Rusům, lidem s ruskými pasy, ani komukoliv jinému. Neexistoval rovněž důkaz o bezprostřední hrozbě takových útoků. Přehlédneme-li reálnou potřebnost zásahu, jeví se jako problematické rovněž kritérium poslední možnosti a proporcionality. Ruskou vojenskou akci je obtížné vnímat jako poslední možnost na ochranu svých státních příslušníků na Krymu především proto, že žádná diplomatická komunikace s prozatímní ukrajinskou vládou neproběhla. Vzhledem k neexistující hrozbě je rovněž těžké měřit přiměřenost vojenské akce.¹⁰⁸

Harvardský profesor Michael Ignatieff, jeden z členů komise ICISS, která formulovala princip Responsibility to Protect, nazval dne 19. března 2014 R2P v Putinově pojetí parodií. Ve svém příspěvku do debaty o této normě především Rusku vytknul, že jej aplikovalo na jednu skupinu obyvatel, zatímco R2P může být odůvodněno pouze tehdy, pokud se týká ochrany všech. Dále zdůraznil, že jedinými legitimními důvody pro vojenský zásah na ochranu obyvatel jsou situace, kdy hrozí etnické masakry nebo genocidy a připomněl, že zásah by byl možný jen se souhlasem RB OSN. Svůj

---

¹⁰⁶ „Address by President of the Russian Federation,“ *President of Russia Website*, 18. 3. 2014, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603> (přístup 23. 7. 2015).

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ James A Green, „Editorial Comment: The Annexation of Crimea: Russia, Passportisation and the Protection of Nationals Revisited,“ *Journal on the Use of Force and International Law* 1, no. 1 (5/2015): 8-9.

příspěvek Ignatieff uzavřel slovy: „Není pochyb, že Putin otrávil jazyk [R2P, pozn. autorky] a otrávil úmysly.“¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ Michael Ignatieff, „The End of Intervention?“ *Chatham House* (2014): 7.

4. Responsibility to Protect ve světle ruského postoje

V předchozí kapitole jsme se zabývali pozorováním Ruské federace v situacích, kdy byla jejími vrchními představiteli rozebírána otázka přikročení k vojenské intervenci na základě principu Responsibility to Protect. Kromě Ruskem předložených stanovisek jsme sledovali rovněž diskusi, kterou tato rozhodnutí vyvolala. Ruská argumentace i její kritika či zpochybňování západními pozorovateli byla představena u každého ze zkoumaných případů zvlášť.

Z chování Moskvy v těchto čtyřech případech bylo patrné, že Rusko princip R2P využívá strategicky a aplikuje na něj dvojí metr. Pokud je v sázce zásah „diktovaný“ Západem, u něhož má Rusko podezření, že reflektuje i jiné zájmy než jen ochranu obyvatel, staví se k užití tohoto principu negativně. Pokud ovšem Moskva spatřuje potřebu zasáhnout na ochranu civilistů v zemi, kde má Rusko „výsadní zájmy“, neváhá do daného státu vyslat vojsko, evokujíc princip R2P. Došlo tak k potvrzení předpokladu, že se koncept Responsibility to Protect stal do jisté míry instrumentem ruské zahraniční politiky, jehož zneužívá ve své sféře zájmu a skrze nějž brání západním intervencím. Tato práce však rovněž předkládá tvrzení, že přístup Ruska k R2P nemusí být nutně vnímán jako nelegitimní a že přetrvávající napětí mezi Ruskem a Západem ohledně aplikace vojenských intervencí má kořeny v normativní pluralitě vycházející z multipolárního systému mezinárodních vztahů.

4.1. Intervence pod taktovkou Západu

Na začátku je důležité připomenout, že Rusko se nestaví proti myšlence odpovědnosti států za ochranu vlastních obyvatel, případně odpovědnosti mezinárodního společenství za obyvatele v ohrožení života na území některého suverénního státu, a při přijímání principu Responsibility to Protect v roce 2005 nemělo námitek. Tento princip však vnímá vlastním prizmatem.

4.1.1. Multipolarita vs. západní liberalismus

Zásadním předpokladem, který formuje pozici Ruské federace k principu Responsibility to Protect, je ruské přesvědčení, že mezinárodní systém by měl být multipolární. Pojem multipolarita je skloňován v ruské zahraniční politice od poloviny 90. let, kdy vyšlo najevo, že integrace Ruska jako rovnocenného partnera do západního systému nepřipadá v úvahu. Myšlenka multipolárního světa byla reakcí na americkou

dominanci v mezinárodních vztazích a normativně vycházela z realistického pohledu na mezinárodní prostředí, kde probíhá neustálé soupeření o vliv. Multipolarita z ruského úhlu pohledu předpokládá polycentrický svět, v němž Západ nehraje hlavní roli, ale jehož systém se skládá z několika regionálních pólů usilujících o udržení rovnováhy moci.¹¹⁰

Ruské otevřené odmítnutí západní dominance v globálních mocenských vztazích vyslovil Vladimir Putin na Mnichovské bezpečnostní konferenci v únoru 2007. Ve svém projevu zavrhl „zhoubnou“ představu unipolárního světa s „jedním centrem moci, jedním centrem síly a jedním centrem rozhodování“. Jeho alternativní vizí byl svět s větším množstvím těžišť vlivu, které se navzájem usměrňují a vyvažují.¹¹¹ Přestože mezinárodní společenství propojuje společná pravidla a mezinárodní zákony, multipolarita pak implikuje případný rozdílný výklad přijatých norem. Slovy Sergeje Lavrova, multipolarita nastoluje „konkurenční prostředí na trhu idejí pro budoucí světový pořádek.“¹¹²

Koncept Responsibility to Protect nabízí především rozdílné vnímání státní suverenity. Po tři století tvořily národní nezávislé státy základní jednotky, které reprezentovaly mezinárodní systém. V současné době globální ekonomiky a globálního informačního prostředí dochází k zvýšení vlivu vnějších faktorů na vnitřní záležitosti suverénních států. V bezpečnostní politice se tento vývoj zhmotnil právě v konceptu humanitárních intervencí a skutečné negace státní suverenity v případech, kdy kroky suverénního státu byly v rozporu s globálními humanitárními normami. Rostoucí závislost v globalizujícím se světě vede Rusko k obavě z nastolení ideologické homogenity – tedy Západem prosazované liberální demokracie. Západní vnucování demokracie a vlastních hodnot, často ve jménu humanitární intervence, je v tomto kontextu vnímáno jako nástroj pro získání vlivu.¹¹³

K posílení přesvědčení o těchto záměrech přispěly unilaterální akce Západu a především Spojených států, jakými byla válka v Kosovu či později invaze v Iráku. Ovšem rovněž arabské jaro, série vnitrostátních krizí vedoucí ke svržení dlouhotrvajících režimů,

---

¹¹⁰ Fyodor Lukyanov, „Russian Dilemmas in a Multipolar World,“ *Journal of International Affairs* Vol. 63, no. 2 (Spring/Summer 2010): 19-32.

¹¹¹ „Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy,“ *President of Russia Website*, 10. 2. 2007, http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2007/02/10/0138_type82912type82914type82917type84779_118123.shtml (přístup 23. 7. 2015).

¹¹² Sergey Lavrov, „The Present and the Future of Global Politics,“ *Russia in Global Affairs*, no. 2 (6/2007), http://eng.globalaffairs.ru/number/n_8554 (přístup 23. 7. 2015).

¹¹³ Gordon B. Smith, „Russian Exceptionalism? Putin’s Assertion of Sovereignty at Home and Abroad“ (University of South Carolina, 4/2013).

vede ruskou zahraniční politiku k podezření, že se Západ vměšuje do záležitostí těchto zemí za účelem rozšíření vlastního pohledu na svět.

Zatímco Koncepce ruské zahraniční politiky z roku 2013 výslovně považuje za nepřijatelné „vojenské intervence a jiné formy vnějšího zasahování, které podkopávají základy mezinárodního práva založeného na zásadě svrchované rovnosti států, prováděné pod záminkou užití konceptu responsibility to protect,“¹¹⁴ z pohledu Moskvy se může zdát, že všechny zásahy NATO končí svržením vlády. To z pojetí R2P optikou liberálních demokracií dělá nástroj, který jako jediné řešení pro řešení vnitrostátních krizí předkládá změnu režimu.¹¹⁵

Jako politický projekt Ruskem tak zdůrazňovaná multipolarita cílí na prevenci proti nastolení západního modelu a přetrvávající hegemonii Západu. Zpochybňování západních interpretací mezinárodních norem je způsobem, jak podkopat liberální model jako teorii i politickou praxi. Vojenská intervence na základě R2P, interpretovaná jako ospravedlnění použití síly proti suverénnímu státu, může být v tomto kontextu napadnuta jako neslučitelná s Chartou OSN.

Z tohoto důvodu lze pozici Ruska v diskuzi o Responsibility to Protect vnímat jako zhoštění se role „ochránce“ pravidel mezinárodního systému, konkrétně principu nedotknutelnosti státní suverenity a nevměšování do vnitřních záležitostí svrchovaných zemí.

4.1.2. Ochrana obyvatel ruskou optikou

Ruský přístup k R2P by však neměl být zjednodušen pouze na „vymezování se“ vůči Západu. V souvislosti s ochranou lidských práv a předcházení humanitárním krizím je namísto zdůraznit, že z pohledu Ruska je to především suverénní stát, kdo nejlépe dokáže zajistit stabilitu a bezpečí občanů. V ruské politické kultuře má státní suverenita kořeny v kulturních tradicích, které kladou důraz na etatismus, kolektivismus, silné vedení, organické spojení mezi lidem a státem (ztělesňovaným silným vůdcem), a kontrolu obrovského mnohonárodnostního území. V tomto pohledu občané získávají svobodu, právo a bezpečnost od státu, spíše než aby autorita státu a jeho představitelů vycházela z lidu.¹¹⁶ Putin jasně artikuloval tyto hodnoty ve svém projevu na sklonku roku 1999: „Náš stát a jeho instituce a struktury vždy hrály mimořádně důležitou roli v životě

---

¹¹⁴ „Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation,“ *President of Russia Website*, 18. 2. 2013, http://archive.mid.ru/brp_4.nsf/0/76389FEC168189ED44257B2E0039B16D (přístup 23. 7. 2015).

¹¹⁵ Xymena Kurowska, „Multipolarity as Resistance to Liberal Norms: Russia’s Position on Responsibility to Protect,“ *Conflict, Security & Development* 14, no. 4 (8/2014): 496-497.

¹¹⁶ Smith, „Russian Exceptionalism? Putin’s Assertion of Sovereignty at Home and Abroad.“

země a jejích obyvatel. Pro Rusy není silný stát anomálií, která by měla být odstraněna. Právě naopak, vidíme jej jako zdroj a garanta pořádku a iniciátora a hlavní hnací sílu jakékoliv změny.¹¹⁷

V souvislosti s ruskými historickými zkušenostmi – povstáními, revolucemi, občanskými válkami a hospodářskými krizemi – ale i s ohledem na současný kavkazský separatismus a teroristické či extremistické skupiny v Rusku, je silný stát a respektování jeho suverenity považováno za nezbytné, aby bylo zabráněno chaosu a násilí.¹¹⁸

Vnímáno ruskou optikou je tedy R2P jako princip ochrany lidských práv namísto, nicméně primárním předpokladem je, že bezpráví lze nejlépe předejít pořádkem a stabilitou v zemi, které může zprostředkovat jen legitimní režim, jehož autoritu není možné podkopávat vnějším vměšováním. Proto je stanovisko Ruské federace při jednáních o R2P na půdě OSN zaměřeno na tři argumenty: případné intervenci by měla předcházet preventivní opatření, ochrana obyvatel leží především na bedrech daného státu, a použití síly je opravdu až poslední možnost. Kritika vynucených změn režimů pramení nejen ze snahy bránit státní suverenitu jako hlavní zásadu mezinárodních vztahů, ale rovněž z pocitu, že místní, spíše než zahraniční aktéři, by měli rozhodovat o osudu a budoucnosti suverénních států.¹¹⁹

Velice výstižně byly předchozí argumenty týkající se multipolarity i vlastního výkladu konceptu R2P shrnuty ve vyjádření ruského ministra zahraničí Sergeje Lavrova: „Existuje skupina zemí, zejména západní země a některé arabské režimy, které věří, že takzvaný ‚koncept odpovědnosti za ochranu‘ musí být univerzálně použitelný ve všech případech, kdy lidé začínají projevovat nespokojenost, a když proti projevům protestujících státní orgány použijí sílu, aby obnovily pořádek. My se jednoznačně stavíme proti jakémukoli násilí proti civilnímu obyvatelstvu a stojíme za dodržováním mezinárodních norem v oblasti lidských práv a respektováním demokratických principů vlády. Ale v první řadě se domníváme, že svoboda není bez omezení, a tato omezení jsou jasně uvedena ve všech mezinárodních právních ustanoveních týkajících se ochrany lidských práv a svobod. Jinak by nebyla svoboda, ale anarchie. A za druhé jsme zcela

---

¹¹⁷ „Vladimir Putin’s Speech Russia at the Turn of the Millennium,“ *University of Oregon*, 30. 12. 1999, <http://pages.uoregon.edu/kimball/Putin.htm> (přístup 23. 7. 2015).

¹¹⁸ „Vladimir Putin at Gala Evening Marking Security Agency Worker’s Day,“ *President of Russia Website*, 20. 12. 2012, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/17174> (přístup 23. 7. 2015).

¹¹⁹ „Interview of Russian Minister of Foreign Affairs S. V. Lavrov to Rossiyskaya Gazeta,“ *MFA of Russia*, 2. 3. 2012, http://archive.mid.ru//bdomp/Brp_4.nsf/arh/7226E10571F90534442579C000439989?OpenDocument (přístup 23. 7. 2015).

přesvědčení, že nesmí existovat žádné dvojí standardy. Hlavním cílem mezinárodního společenství v případě takových situací je přimět vládní orgány a opozici, aby zasedly k jednacímu stolu, zatímco přirozeně nesmí probíhat žádné násilí ze strany vládních úřadů ani opozice, k čemuž v řadě případů rovněž dochází. A naším hlavním úkolem (a to je společný jmenovatel pro druhou, větší skupinu států), je zajistit dodržování mezinárodního práva. A mezinárodní právo předepisuje, že všechny spory musí být řešeny mírovými prostředky. Mimoto je použití síly jasně a výslovně omezeno na dva případy. První z nich je využití práva bránit se při útoku. A druhý je, když Rada bezpečnosti OSN přijme příslušné rozhodnutí.¹²⁰ Tato argumentace odpovídá doslovnému čtení doktríny R2P optikou Ruska. Kreml tedy neodporuje myšlence Responsibility to Protect, ale staví se proti její implementaci prizmatem Západu, jež podezírá ze snah o změny režimů a proliferaci vlastního vidění světa i vnímání norem.

4.2. Responsibility to Protect v postsovětském prostoru

Ruská mobilizace principu Responsibility to Protect během intervence do Gruzie roku 2008 a při vyslání vojsk na Krym v roce 2014 se zdá být nekoherentní s pozicí Ruské federace k vojenským intervencím na základě R2P. To vede k potvrzení domněnky instrumentalizace humanitární záminky v ruské zahraniční politice.

4.2.1. Snaha o udržení vlivu?

V souladu se svým úsilím o nastolení multipolárního systému mezinárodních vztahů, přimyká k sobě Rusko okruh zemí, které spadají do jeho „pólu“. Za tímto účelem iniciuje všemožné integrační procesy, jako například Eurasijské ekonomické společenství (EurAsEC, 2000), Organizaci Smlouvy o kolektivní bezpečnosti (ODKB, 2002), Eurasijskou celní unii (2010) a nejnovější projekt – Euroasijskou unii. Jinými slovy, Rusko se snaží udržet si v postsovětském prostoru vliv, na který bylo zvyklé do roku 1991, ovšem ne všechny nástupnické země chtějí ve své závislosti na Moskvě setrvat. Vztahy mezi Ruskem a Gruzií, která se snažila vymanit z područí Kremlu již od vyhlášení nezávislosti, se začaly rapidně zhoršovat na přelomu nového tisíciletí. Katalyzátorem se stalo upevňování americko-gruzínského přátelství, k jehož nejvýznamnějšímu prohloubení došlo po Revoluci růží roku 2003, která vynesla do čela země Michaila

---

¹²⁰ „Russian Foreign Minister Sergey Lavrov’s Interview with Profil Magazine,“ *The Embassy of Russian Federation in Canada*, 12. 10. 2011, <http://www.rusembassy.ca/ru/node/616> (přístup 23. 7. 2015).

Saakašviliho. S jeho nástupem zintenzivnily přípravy na začlenění země do severoatlantických struktur, které byly započaty již v roce 2002. Nová gruzínská vláda stanovila jako prioritu své zahraniční politiky vstup do NATO a Evropské unie.¹²¹

Také ukrajinské krizi bezprostředně předcházelo soupeření mezi Západem a Ruskem o budoucí orientaci Ukrajiny. Ukrajina delší dobu manévrovala mezi EU a Ruskem podle toho, co bylo pro prezidenta Janukovyče, podporovaného oligarchickými klany z Donbasu, zrovna výhodnější.¹²² V druhé polovině roku 2013 se zdálo, že nakonec dojde k podpisu Asociační smlouvy s EU. Poté, co Viktor Janukovyč na poslední chvíli tento krok odložil, nastal vývoj, který překvapil pravděpodobně i samotného Vladimira Putina, když protestní hnutí docílilo změny vlády na Ukrajině a jejímu jasnému příklonu na Západ. Připomeneme-li rovněž podporu gruzínskému a ukrajinskému členství v NATO, kterou vyjádřil Washington již na Bukurešťském summitu v roce 2008, je jasné, že potenciální integrace těchto zemí do západních struktur byla chápána Moskvou jako pokus obklíčit Rusko.¹²³

Vojenský zásah v Jižní Osetii i na Krymu byly prostředkem, jak proevropsky smýšlející vlády Gruzie a Ukrajiny paralyzovat. Narušená územní integrita obou zemí brání jejich přijetí do západních organizací a oběma zásahy dala Moskva svým satelitům jasný signál, že se nevyplatí pohrávat si s myšlenkou změny kurzu zahraniční politiky.

4.2.2. R2P na ochranu ruských obyvatel

Rusko však i v těchto případech mohlo vycházet z vlastní normativní interpretace Responsibility to Protect. Ruské použití humanitárního jazyka vycházelo z odůvodnění odkazujícího na odpovědnost mezinárodního společenství zasáhnout proti útlaku, bylo však provedené z vlastních zájmů a jednostranně. Moskva vycházela ze svého státocentrického vnímání bezpečnosti, tedy z přesvědčení, že nese odpovědnost za ruské či ruskojazyčné obyvatelstvo v daných oblastech. Toto smýšlení odráží zásadu, že odpovědnost za ochranu je úkolem státu spíše než mezinárodního společenství jednajícího podle liberálních principů, v nichž je individuální bezpečnost nadřazena státnímu občanství.

---

¹²¹ „Foreign policy strategy 2006-2009,“ *Ministry of Foreign Affairs of Georgia*, http://embassy.mfa.gov.ge/index.php?sec_id=16&lang_id=ENG (poslední přístup 20. 7. 2015).

¹²² Dmitri Trenin, „The Ukraine Crisis and the Resumption of Great-Power Rivalry,“ *Carnegie Moscow Center - Carnegie Endowment for International Peace*, 7/2014, <http://www.russiaotherpointsofview.com/2014/07/the-ukraine-crisis-and-the-resumption-of-great-power-rivalry.html> (přístup 23. 7. 2015).

¹²³ Karagiannis, „The Russian Interventions in South Ossetia and Crimea Compared,“ 414-415.

Sergej Lavrov tento přístup po zásahu v Jižní Osetii vystihl slovy: „[...] podle naší Ústavy také existuje responsibility to protect, termín, který se velmi často používá v rámci OSN, když lidé vidí nějaké problémy v Africe nebo v jakémkoli odlehlém regionu. Ale toto pro nás není Afrika, toto je sousedství. Je to oblast, kde žijí ruští občané. Takže Ústava Ruské federace a zákony Ruské federace stanovují využití responsibility to protect jako naprosto nevyhnutelné.“¹²⁴

Vyslání vojska na Krym tak bylo rovněž zdůvodněno potřebou ochrany ruských a ruskojazyčných civilistů, stejně jako silnými historickými a kulturními vazbami na poloostrov.¹²⁵ Rozdílné interpretace norem zachytil jeden z autorů konceptu R2P Michael Ignatieff, který zhodnotil ruskou argumentaci jako zneužití Responsibility to Protect, neboť R2P předpokládá všeobecnou ochranu civilního obyvatelstva bez ohledu na národnost.¹²⁶ Ruská pozice však odkazuje na morální povinnost chránit krajany na území z bývalého Sovětského svazu a před ním ruského impéria. To je konzistentní racionalizace vycházející z předpokladu normativní plurality: Západ tak ztratil svůj monopol na výhradní právo využívat či interpretovat mezinárodní normy.

Ze skutečnosti, že Rusko vnímá samo sebe jako jedno z center multipolárního světového uspořádání, pak vychází konsekvence, že jako takové má okolo sebe okruh států, za které odpovídá a které spadají do jeho sféry vlivu. Jak v srpnu 2008 deklaroval prezident Medveděv: „Rusko, stejně jako jiné země na světě, má regiony, kde má své výsadní zájmy.“¹²⁷

Ruský pohled na regiony „výsadních zájmů“ pak samozřejmě rovněž souvisí s otázkou bezpečnosti Ruské federace, která s velkou nevolí sleduje přibližování NATO ke svým hranicím a je pro ni neakceptovatelné, aby se tito blízcí sousedé od Moskvy odklonili. Rusko však tyto zájmy vnímá jako legitimní, neboť i Západ se snaží zabránit ztrátě dominance ve svých hospodářských a politických sférách.¹²⁸

Na domnělé pokrytectví a nespravedlnost západní kritiky vůči postupu na Krymu poukazoval Vladimir Putin slovy: „Často nám říkají, že naše kroky jsou nelegitimní, ale když se ptám, ‚myslíte, že vše, co děláte, je legitimní?‘ říkají ‚ano‘. Pak musím

---

¹²⁴ „Interview by Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation Sergey Lavrov to BBC, Moscow, August 9, 2008.“

¹²⁵ „Address by President of the Russian Federation.“

¹²⁶ Ignatieff, „The End of Intervention?“, 4.

¹²⁷ „Interview given by Dmitry Medvedev to Television Channel One, Rossia, NTV,“ *President of Russia Website*, 31. 8. 2008,

http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/08/31/1850_type82912type82916_206003.shtml (přístup 23. 7. 2015).

¹²⁸ „Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy.“

připomenout akce Spojených států v Afghánistánu, Iráku a Libyi, kde jednaly buď bez jakýchkoli sankcí OSN, nebo zcela zkreslily obsah těchto rezolucí, jak tomu bylo v případě Libye. [...] Naši partneři, zejména Spojené státy, vždy jasně formulují své geopolitické a státní zájmy a vytrvale je sledují.“¹²⁹

Z těchto postřehů plyne, že Rusko si nárokuje vlastní interpretaci principu Responsibility to Protect, se kterou jsou jeho vojenské zásahy slučitelné. Vychází z přesvědčení o existenci různých kulturních a normativních tradic jednotlivých aktérů na mezinárodní scéně a v souladu se svými obavami z vnucování západních modelů se Rusko prezentuje jako obránce normativní plurality v rámci mezinárodního systému.

---

¹²⁹ „Vladimir Putin, Press Conference on the Situation in Ukraine.“

Závěr

Cílem této práce bylo nastínit a rozebrat komplikovaný vztah Ruska k vojenským intervencím na základě principu Responsibility to Protect. Od okamžiku jeho přijetí Valným shromážděním OSN v roce 2005 až do dneška se R2P stalo předmětem debaty ruské zahraniční politiky celkem ve čtyřech případech. Poprvé se na něj Rusko odvolalo v roce 2008, když vyslalo své vojáky do sousední Gruzie, aby zde podle vlastního tvrzení chránilo ruské občany napadené armádou prezidenta Saakašviliho. Když však během občanských válek v arabském světě navrhovalo OSN z iniciativy svých západních členů intervence na ochranu obyvatel v Libyi a Sýrii, Rusko se už k pouhé evokaci tohoto principu stavělo o poznání rezervovaněji. Při hlasování o rezoluci, která odsuzovala násilí, jež na libyjském obyvatelstvu páchal Muammar Kaddáfí, a udělovala mezinárodnímu společenství právo vložit se do konfliktu, sice umožnilo její přijetí, s následným vojenským zásahem však kategoricky nesouhlasilo. Z obav, že by k podobnému scénáři mohlo dojít i v Sýrii, pak všechny rezoluce zmiňující princip R2P vetovalo. Přesto neváhalo použít Responsibility to Protect jako argument při obhajobě vyslání ruské armády na ukrajinský Krym v roce 2014.

Na základě bližší analýzy jednotlivých případů byla vysledována jistá zákonitost v ruském jednání. V případech, v nichž mělo R2P ospravedlnit vojenský zásah v režii mezinárodního společenství, stavěla se Ruská federace k takové intervenci skepticky. Jedním z hlavních důvodů byla skutečnost, že Rusko dlouhodobě nedůvěřuje deklarovanému záměru uplatnění tohoto principu, tedy ochraně lidských práv, jako primární pohnutce pro vojenský zásah, a zpochybňuje tak legitimitu západních intervencí. Toto přesvědčení je zakořeněno v ruském podvědomí již od 90. let, kdy byl poprvé představen koncept humanitární intervence, na jehož základě proběhla z právního hlediska velmi diskutabilní válka v Jugoslávii. Výsledky této akce byly daleko od žádoucích a sporná legitimita tohoto zásahu otrásla ruskou důvěrou v mezinárodní právo.

V návaznosti na tuto zkušenost zaujala Ruská federace v Organizaci spojených národů, kde má v Radě bezpečnosti неотředitelnou pozici stálého člena, postavení „ochránce“ pravidel mezinárodního systému, především principu nedotknutelnosti státní suverenity, a ujala se role konzervativního hráče bránícího „výstřelkům“ neslučitelným s mezinárodním právem, mezi něž patří vojenská intervence.

Pokud se ovšem Rusko setkalo s domnělým či reálným útlakem ruských či ruskojazyčných občanů, kteří jsou od rozpadu Sovětského svazu roztroušeni po celém

jeho bývalém území, neváhalo v dané oblasti vojenskou intervenci unilaterálně podniknout, a to bez jakékoliv konzultace s mezinárodním společenstvím. V těchto případech Rusko vycházelo z tvrzení, že je za své občany zodpovědné, v kterémžto postoji se rovněž zrcadlí pocit výlučného postavení v postsovětském regionu, kde se považuje za garanta bezpečí a pořádku.

Intervence Moskvy na ochranu obyvatel v Gruzii a na Ukrajině však bezpochyby odráží především úsilí o zachování vlivu v těchto zemích, neboť Tbilisi i Kyjev si krátce před ruským zásahem pohrávaly s myšlenkou integrace do západních struktur a takový krok byl z geopolitického hlediska pro Rusko nepřijatelný. Skutečné ohrožení ruských obyvatel v těchto případech pak rovněž bylo diskutabilní.

Práce však taktéž předložila argument, že vymezení vztahu Ruské federace k principu Responsibility to Protect je motivováno úsilím ruských politických představitelů o skutečné nastolení multipolarity v mezinárodním uspořádání.

Po rozpadu Sovětského svazu dostal světový řád novou podobu. Spojené státy, vůdce Západu v době konfrontace, obsadily pozici bezkonkurenčního lídra. V tomto novém světovém pořádku převzal Západ zodpovědnost za globální správu věcí veřejných. Rusko se na počátku své samostatné existence snažilo integrovat do západních mezinárodních institucí a získat místo u stolů, kde se rozhodovalo. Úpadek a chaos, které neúspěšně přejímání západních předloh a norem přineslo, však vyvolaly v Rusku hluboké rozčarování. Rusko přestalo usilovat o začlenění mezi liberální demokracie. Namísto toho začalo vyzdvihovat své vlastní hodnoty a předkládat je jako alternativu vůči jednotnému modelu prosazovanému Západem. Tato změna orientace vycházela rovněž z podezření, že západní země a zejména Spojené státy neuznávají Rusko jako rovnocenného partnera. Klasické chápání multipolarity je nerozlučně spjata s myšlenkou, že je třeba dosáhnout rovnováhy moci – oživení tohoto pojmu v ruské zahraniční politice tak bylo reakcí na pokusy Washingtonu upevnit americkou hegemonii.

Multipolární světový řád pak kromě více center moci implikuje i více normativních interpretací. Z tohoto hlediska nemusí být pojetí konceptu Responsibility to Protect ruským prizmatem nutně vnímáno jako nelegitimní. Lze soudit, že Rusko ve svém přístupu k R2P vychází pouze z jiné normativní argumentace a vymezuje se tak proti západnímu vnucování liberálního výkladu R2P.

Rusko nezpochybňuje koncept R2P, respektive myšlenku odpovědnosti států za ochranu vlastních obyvatel, případně odpovědnosti mezinárodního společenství za obyvatele ohrožené na životech na území daného suverénního státu; ovšem vnímá

Responsibility to Protect vlastní optikou. Pro účely ochrany civilistů vyzdvihuje roli jednání se stranami konfliktu a usilování o diplomatická řešení. Zatímco Západ ve svých reakcích na humanitární krize navrhuje jejich řešení užitím vlastní vojenské síly, Rusko trvá na tom, že by nemělo docházet k vměšování externích aktérů. Vycházejíc ze své vlastní politické kultury a praxe, prosazuje Rusko myšlenku, že především silný stát může zajistit bezpečí a ochranu obyvatel a že bezvládní přináší jen chaos: proto tedy není na místě státní autoritu podkopávat či přímo rozvracet vnějšími zásahy.

Tento výklad koresponduje s chováním Ruska v kontextu libyjské a syrské krize; jak ale ospravedlnit ruské vměšování do záležitostí gruzínského a ukrajinského státu? Zde Rusko opět přikročilo k vlastní interpretaci Responsibility to Protect a poukázalo na *svoji* odpovědnost chránit občany či přívržence – v podobě ruskojazyčných osob – vlastního státu. I takto může být chápáno R2P a vysvětlení ruských zásahů v Jižní Osetii a na Krymu toho využilo. Normativní pluralita je přirozeným průvodním jevem multipolárního světa.

Přesto má odlišné normativní čtení R2P málo co do činění s reálnými motivacemi a cíli ruských vojenských akcí proti dvěma bývalým sovětským republikám: tyto zásahy byly především reakcí na geopolitické přeorientování Gruzie a Ukrajiny. K instrumentalizaci principu Responsibility to Protect ruskou zahraniční politikou nepochybně dochází. Praktiky Kremlu v uplatňování principu R2P, tak jak si jej Moskva pro sebe definuje, ani z racionálního hlediska nevykazují koherentní přístup. Zrcadlí ale hlavní odpovědnost, kterou na sebe Rusko převzalo – bránit hegemonii Západu. Toto bohužel pro princip Responsibility to Protect nepřináší příznivou vyhlídku. Ačkoliv lidé ohrožení ve vnitrostátních konfliktech nadále umírají, jak závěry této práce napovídají, normativní nesoulad ohledně užití nástroje, který by je měl ochránit, bude mezi Západem a Ruskem pravděpodobně nadále přetrvávat.

Summary

This thesis focused on the approach of the Russian Federation to the Responsibility to Protect principle. It examined four occasions in the course of which the R2P has become a subject of debate among Russian foreign policy makers: the Russo-Georgian War (2008), the vote on the UN resolution on civil war in Libya (2011), the UN Security Council's repeated attempts to pass a resolution on the humanitarian crisis in Syria (2011-2014) and the Russian intervention in Crimea (2014).

It sought to determine the general factors that influence the stance toward humanitarian intervention in the framework of Russian foreign policy, and examine the Russian attitude within the overall context of the discussion about this principle. Another objective of the thesis was to verify the hypothesis that the R2P principle has become a Russian foreign policy instrument and as such has been misused within the Russian sphere of interest, and employed to make obstructions to interventions initiated by the West.

Based on further analysis of individual cases, recurring aspects of the Russian approach were confirmed. According to observations, the scepticism towards Western-led interventions is based on the fact that Russia distrusts the declared intentions for the use of this principle, namely the protection of human rights, as the primary motive for military intervention, and calls into question the legitimacy of Western interventions.

On the other hand, under circumstances of oppression of Russian or Russian-speaking citizens in the post-Soviet area, Moscow does not hesitate to undertake a unilateral military intervention invoking the Responsibility to Protect principle. In these cases, Russia ostensibly declares being responsible for its citizens wherever they are. However, it is widely believed that Russia undertook these interventions in order to prevent a geopolitical reorientation of Tbilisi and Kiev.

The thesis pointed out that nevertheless, the use of this concept in Russian foreign policy does not necessarily have to be perceived as illegitimate. The Russian approach to this concept is based on different normative arguments and is motivated by the efforts of Russian political leaders to bring the actual establishment of multipolarity in the international system.

A multipolar world order should challenge Western hegemony. In addition to multiple centres of power, multipolarity implies a plurality of normative views instead of the dominance of the Western liberal point of view. From this perspective, the Russian interpretation of the Responsibility to Protect principle may be perceived as legitimate.

While the response of the West to humanitarian crises offers solutions by resorting to military force, Russia insists that there should be no interference by external actors. Russia advocates the idea that a strong state can ensure the safety and protection of its population and that statelessness brings only chaos: therefore, it is not desirable to undermine state authority or subvert internal power.

This interpretation is in line with Russia's conduct in the context of the Libyan and Syrian crises. In order to justify its interference in Georgian and Ukrainian internal affairs, Russia has developed another perception of the Responsibility to Protect principle, which refers to its responsibility for the lives of Russian citizens and Russian-speaking foreign nationals even outside the Russian territory.

Regardless of normative plurality, however, the Kremlin's practices in the application of the Responsibility to Protect betray an unmistakable instrumentalization of the principle.

Použitá literatura

Primární zdroje

Dokumenty OSN:

Charta OSN

2005 World Summit Outcome, 24. 10. 2005

S/RES/794, 3. 12. 1992

S/2008/545, 11. 8. 2008

S-15/1, 25. 2. 2011

S/RES/1970, 26. 2. 2011

S/PV.6491, 26. 2. 2011

SC/10200, 17. 3. 2011

S/RES/1973, 17. 3. 2011

S/2011/612, 4. 10. 2011

S/PV.6624, 4. 10. 2011

S/PV.6627, 4. 10. 2011

S/PV.6711, 4. 2. 2012

S/RES/2118, 27. 9. 2013

The Responsibility to Protect: Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. Ottawa: IDRC, 2001.

- „Address by President of the Russian Federation.“ *President of Russia Website*. 18. 3. 2014, Dostupné na <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603> (přístup 23. 7. 2015).
- „Announcement by the Russian Foreign Minister Sergey Lavrov for the Mass Media Regarding the Situation with Syrian Chemical Weapons, Moscow.“ *MFA of Russia*. 9. 9. 2013. Dostupné na http://archive.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/1bddbf28ad26f1bd44257be3004c5c1b!OpenDocument (přístup 20. 7. 2015).
- „Bloomberg Full Transcript Of Sergey Lavrov Interview, June 1, 2011.“ *MFA of Russia*. 6. 2. 2011. Dostupné na http://archive.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/bb345b48652d15e7c325782c002f506c!OpenDocument (přístup 27. 7. 2015).
- „Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation.“ *President of Russia Website*. 18. 2. 2013. Dostupné na http://archive.mid.ru/brp_4.nsf/0/76389FEC168189ED44257B2E0039B16D (přístup 23. 7. 2015).
- „Foreign policy concept of the Russian Federation.“ *MFA of Russia*. 10. 7. 2000. Dostupné na <http://archive.mid.ru/Bl.nsf/arh/1EC8DC08180306614325699C003B5FF0?OpenDocument> (přístup 25. 7. 2015).
- „Foreign policy strategy 2006-2009.“ *Ministry of Foreign Affairs of Georgia*. Dostupné na http://embassy.mfa.gov.ge/index.php?sec_id=16&lang_id=ENG (poslední přístup 20. 7. 2015).
- „Full Transcript Of Sergey Lavrov Interview.“ *MFA of Russia*. 1. 6. 2011. Dostupné na http://archive.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/bb345b48652d15e7c325782c002f506c!OpenDocument (přístup 27. 7. 2015).
- „Interview by Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation Sergey Lavrov to BBC, Moscow, 9. 8. 2008,“ *MFA of Russia*. 9. 8. 2008. Dostupné na http://archive.mid.ru/brp_4.nsf/0/F87A3FB7A7F669EBC32574A100262597 (přístup 27. 7. 2015).

- „Interview given by Dmitry Medvedev to Television Channel One, Rossia, NTV.“
President of Russia Website. 31. 8. 2008. Dostupné na
http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/08/31/1850_type82912type82916_206003.shtml (přístup 23. 7. 2015).
- „Interview of Russian Minister of Foreign Affairs S. V. Lavrov to Rossiyskaya Gazeta.“
MFA of Russia. 2. 3. 2012. Dostupné na
http://archive.mid.ru//bdomp/Brp_4.nsf/arh/7226E10571F90534442579C000439989?OpenDocument (přístup 23. 7. 2015).
- „Russia vs Georgia: The Fallout - International Crisis Group.“ (Tbilisi/Brussels, 22. 8. 2008).
- „Russian Foreign Minister Sergey Lavrov’s Interview with Profil Magazine,“ *The Embassy of Russian Federation in Canada*. 12. 10. 2011. Dostupné na
<http://www.rusembassy.ca/ru/node/616> (přístup 23. 7. 2015).
- „Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy.“
President of Russia Website. 10. 2. 2007. Dostupné na
http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2007/02/10/0138_type82912type82914type82917type84779_118123.shtml (přístup 23. 7. 2015).
- „Statement on Libya Following Berlin Working Lunch.“ *NATO*. 14. 4. 2011. Dostupné na
http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_72544.htm (přístup 20. 7. 2015).
- „Telephone Conversation with US President Barack Obama.“ *President of Russia Website*. 2. 3. 2014. Dostupné na
<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20355> (přístup 23. 7. 2015).
- „The Transcript of the Meeting of Vladimir Putin with Danish Prime Minister Lars Rasmussen.“ *President of Russia Website*. 26. 4. 2011. Dostupné na
<http://archive.premier.gov.ru/eng/visits/world/14991/events/14996/> (přístup 27. 7. 2015).
- „Transkript zasedání prezidia Nejvyššího sovětu SSSR dne 19. 2. 1954.“ Dostupné na
<http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/119638> (přístup 20. 7. 2015).

- „UN General Assembly - Statement Summary H.E. Mr. Sergey V. Lavrov, Minister for Foreign Affairs.” *United Nations*. 27. 9. 2008. Dostupné na <http://www.un.org/ga/63/generaldebate/russia.shtml> (přístup 27. 7. 2015).
- „Vladimir Putin at Gala Evening Marking Security Agency Worker’s Day.“ *President of Russia Website*. 20. 12. 2012. Dostupné na <http://en.kremlin.ru/events/president/news/17174> (přístup 23. 7. 2015).
- „Vladimir Putin, Press Conference on the Situation in Ukraine.“ *President of Russia Website*. 4. 3. 2014. Dostupné na <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20366> (přístup 23. 7. 2015).
- „Vladimir Putin’s Speech Russia at the Turn of the Millennium.“ *University of Oregon*. 30. 12. 1999. Dostupné na <http://pages.uoregon.edu/kimball/Putin.htm> (přístup 23. 7. 2015).
- „Working Meeting with Prime Minister Vladimir Putin.“ *President of Russia Website*. 10. 8. 2008. Dostupné na http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/08/10/0343_type82913_205084.shtml (přístup 27. 7. 2015).

Odborné publikace a články:

- Allison, Roy. „Peacekeeping in the Soviet Successor States.“ *Chaillot Paper - Institute for Security Studies*, 1. 11. 1994.
- Allison, Roy. „Russia and Syria: Explaining Alignment with a Regime in Crisis.“ *International Affairs* 89 (4/2013): 795-823.
- Allison, Roy. *Russia, the West, and Military Intervention*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Allison, Roy. „The Russian Case for Military Intervention in Georgia: International Law, Norms and Political Calculation.“ *European Security* 18, no. 2 (6/2009): 173–200.

- Annan, Kofi A. *We the Peoples. The Role of United Nations in the 21st Century*. New York: United Nations, 2000.
- Baev, Pavel K. „Not Everything Is Wrong with Russia’s Syria Strategy.“ *PONARS Eurasia*. Policy Memo, April 2013.
- Baranovsky, Vladimir. „Humanitarian Intervention: Russian Perspectives.“ *Pugwash Occasional Papers*, no. vol. 2, no. 1 (January 2001).
- Bellamy, Alex J. *Responsibility to Protect*. Polity, 2009.
- Bellamy, Alex J. „The Responsibility to Protect – Five Years On.“ *Ethics & International Affairs* 24, no. 2 (June 1, 2010).
- Bellamy, Alex J. a Paul D. Williams. „The New Politics of Protection? Côte d’Ivoire, Libya and the Responsibility to Protect.“ *International Affairs* 87, no. 4 (July 2011): 825–50.
- Biersack, John a Shannon O’Lear. „The Geopolitics of Russia’s Annexation of Crimea : Narratives, Identity, Silences, and Energy.“ *Eurasian Geography and Economics* 55, no. 3 (December 2014): 247–69.
- Brovkin, Vladimir. „Discourse on NATO In Russia During the Kosovo War.“ NATO Research Fellowships Programme, 1999.
- Burke-White, William W. „Adoption of the Responsibility to Protect.“ In *The Responsibility to Protect*, ed. Jared Genser a Irwin Cotler. New York: Oxford University Press, USA, 2011.
- Dembinski, Matthias a Theresa Reinold. „Libya and the Future of the Responsibility to Protect – African and European Perspectives.“ *Peace Research Institute Frankfurt*, 2011.
- Evans, Gareth. „Russia in Georgia: Not a Case of The ‘Responsibility to Protect.’” *New Perspectives Quarterly* 25, no. 4 (September 1, 2008): 53–55.
- Evans, Gareth. *The Responsibility to Protect: Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All*. Brookings Institution Press, 2009.

- German, Tracey. „Abkhazia and South Ossetia: Collision of Georgian and Russian Interests.“ *Russie.Nei.Visions, Russia/NIS Center, Ifri*, June 2006.
- Gethin, Howard a Alexander Stelliferovsky. „Russia Picks Politics Over Syria Arms Exports / Sputnik International.“ 7 2012. Dostupné na <http://sputniknews.com/analysis/20120710/174530767.html> (přístup 20. 7. 2015).
- Green, James A. „Editorial Comment: The Annexation of Crimea: Russia, Passportisation and the Protection of Nationals Revisited.“ *Journal on the Use of Force and International Law* 1, no. 1 (May 7, 2015): 3–10.
- Hehir, Aidan. *Kosovo, Intervention and Statebuilding: The International Community and the Transition to Independence*. Routledge, 2010.
- Holzgreffe, J. L. a Robert O. Keohane. *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*. Cambridge University Press, 2003.
- Chandler, David. „Unravelling the Paradox of ‘The Responsibility to Protect.’” *Irish Studies in International Affairs* 2009, no. 20 (2009): 27–39.
- Ignatieff, Michael. „The End of Intervention?“ *Chatham House* (2014): 1-7.
- Janzekovic, John a Daniel Silander. *Responsibility to Protect and Prevent: Principles, Promises and Practicalities*. London; New York: Anthem Press, 2013.
- Kagarlitsky, Boris. *Russia Under Yeltsin and Putin: Neo-Liberal Autocracy*. London: Pluto Press, 2002.
- Kamer, Kasim. „Why Did Russia Give Away Crimea Sixty Years Ago?“ *Wilson Center*, 2014. Dostupné na <http://www.wilsoncenter.org/publication/why-did-russia-give-away-crimea-sixty-years-ago#> (přístup 20. 7. 2015).
- Karagiannis, Emmanuel. „The Russian Interventions in South Ossetia and Crimea Compared: Military Performance, Legitimacy and Goals.“ *Contemporary Security Policy* 35, no. 3 (September 2, 2014): 400–420.

- Kurowska, Xymena. „Multipolarity as Resistance to Liberal Norms: Russia’s Position on Responsibility to Protect.“ *Conflict, Security & Development* 14, no. 4 (August 8, 2014): 489–508.
- Lavrov, Sergey. „The Present and the Future of Global Politics.“ *Russia in Global Affairs*, no. 2 (June 2007). Dostupné na http://eng.globalaffairs.ru/number/n_8554 (přístup 23. 7. 2015).
- Luck, Edward C. „Building a Norm: The Responsibility to Protect Experience.“ In *Mass Atrocity Crimes: Preventing Future Outrages*, Robert I. Rotberg. Washington, D. C.: Brookings Institution Press, 2010.
- Lukyanov, Fyodor. „Russian Dilemmas in a Multipolar World.“ *Journal of International Affairs* Vol. 63, no. 2 (Spring/Summer 2010): 19–32.
- Orford, Anne. *International Authority and the Responsibility to Protect*. Cambridge University Press, 2011.
- Petro, Nikolai N. „The Russia – Georgia War: Causes and Consequences.“ *Global Dialogue* 11, no. 1/2 (Winter/Spring 2009): 1–10.
- Salem, Paul. „Who Won in the Syrian Weapons Deal?“ *Carnegie Middle East Center*. 19. 9. 2013. Dostupné na <http://carnegie-mec.org/2013/09/19/who-won-in-syrian-weapons-deal> (přístup 20. 7. 2015).
- Siegelbaum, Lewis. „1954: The Gift of Crimea.“ *Seventeen Moments in Soviet History*. Dostupné na <http://soviethistory.macalester.edu/index.php?page=subject&SubjectID=1954crimea&Year=1954> (přístup 20. 7. 2015).
- Smith, Gordon B. „Russian Exceptionalism? Putin’s Assertion of Sovereignty at Home and Abroad.“ *University of South Carolina*, April 2013.
- Thakur, Ramesh a Thomas G. Weiss. „R2P: From Idea to Norm—and Action?“ *Global Responsibility to Protect* 1, no. 1 (February 1, 2009): 22–53.
- „The Georgia-Russia Crisis and the Responsibility to Protect: Background Note!“ New York: Global Centre for the Responsibility to Protect. 19. 8. 2008.

- Trenin, Dmitri. „Putin’s Syrian Game Plan.“ *Carnegie Moscow Center*. 7. 10. 2013. Dostupné na <http://carnegie.ru/2013/10/07/putin-s-syrian-game-plan> (přístup 20. 7. 2015).
- Trenin, Dmitri. „The Mythical Alliance: Russia’s Syria Policy,“ *Carnegie Moscow Center - Carnegie Endowment for International Peace*, 2/2013.
- Trenin, Dmitri. „The Ukraine Crisis and the Resumption of Great-Power Rivalry.“ *Carnegie Moscow Center - Carnegie Endowment for International Peace*, July 2014. Dostupné na <http://www.russiaotherpointsofview.com/2014/07/the-ukraine-crisis-and-the-resumption-of-great-power-rivalry.html> (přístup 23. 7. 2015).
- Weiss, Thomas G. *Humanitarian Intervention: Ideas in Action*. Polity, 2007.
- Weiss, Thomas G. *Military-Civilian Interactions: Humanitarian Crises and the Responsibility to Protect*. Rowman & Littlefield, 2005.
- Weiss, Thomas G. „The Sunset of Humanitarian Intervention? The Responsibility to Protect in a Unipolar Era.“ *Security Dialogue - SECUR DIALOGUE* 35, no. 2 (2004): 135–53.
- Welsh, Jennifer M. a Maria Banda. „International Law and the Responsibility to Protect: Clarifying or Expanding States’ Responsibilities?“ *Global Responsibility to Protect*, no. 2 (2010): 213–31.
- Wouters, Jan, Philip De Man, and Marie Vincent. „The Responsibility to Protect and Regional Organisations: Where Does the EU Stand?“ Leuven Centre for Global Governance Studies, June 2011.
- Wydra, Doris. „The Crimea Conundrum: The Tug of War Between Russia and Ukraine on the Questions of Autonomy and Self-Determination.“ *International Journal on Minority and Group Rights* 10, no. 2 (February 1, 2004): 111–30.

Internetové články

Black, Ian. „Syria Chemical Attack: The Intelligence Dossiers.“ *The Guardian*. 3. 9. 2013. Dostupné na

<http://www.theguardian.com/world/graphic/2013/sep/03/syria-chemical-weapons-dossiers-compared> (přístup 20. 7. 2015).

„Crimea Declares Independence, Seeks UN Recognition.“ *RT*. 17. 3. 2014. Dostupné na

<http://rt.com/news/crimea-referendum-results-official-250/> (přístup 23. 7. 2015).

„Libya’s Pathway to Peace.“ *The New York Times*. 14. 4. 2011. Dostupné na

<http://www.nytimes.com/2011/04/15/opinion/15iht-edlibya15.html> (přístup 27. 7. 2015).

„Putin Likens UN Security Council Resolution on Libya to a Medieval Crusade.“

Global Research. <http://www.globalresearch.ca/putin-likens-un-security-council-resolution-on-libya-to-a-medieval-crusade/23833> (přístup 27. 7. 2015).

„Russian Tanks Enter South Ossetia.“ *BBC*. 8. 8. 2008. Dostupné na

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7548715.stm> (přístup 20. 7. 2015).

„Soudní Dvůr: Srbsko Nezabránilo Genocidě v Bosně.“ *EurActiv.cz*. 27. 2. 2007.

Dostupné na <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/soudni-dvur-srbsko-nezabranilo-genocide-v-bosne> (přístup 20. 7. 2015).

Walker, Shaun. „Vladimir Putin Expresses Doubts over Syria’s Disposal of Chemical Weapons.“ *The Guardian*. 19. 9. 2013. Dostupné na

<http://www.theguardian.com/world/2013/sep/19/vladimir-putin-doubts-syria-plan-weapons> (přístup 20. 7. 2015).